

AR TAM TIKRAME KRAŠTE VYRAUJANTIS KULTŪRINIS SPAUDIMAS ŽALOTI MOTERŲ GENITALIJAS TURI BŪTI LAIKOMAS PAKANKAMA PRIEŽASTIMI SUTEIKTI PRIEGLOBSTĮ?

Emilija Liubinaitė¹

DOI: <https://doi.org/10.7220/2029-4239.20.4>

SANTRAUKA

Šiame straipsnyje analizuojama problema, ar tam tikrame krašte vyraujantis kultūrinis spaudimas žaloti moterų genitalijas turi būti laikomas pakankama priežastimi suteikti tarptautinį prieglobstį. Prieglobsčio dėl moterų genitalijų žalojimo (toliau – „MGŽ“) suteikimo byloje kyla diskusija, ar pagal 1951 m. Konvencijoje dėl pabėgėlių statuso nustatytas sąlygas MGŽ yra laikomas persekiojimu, ar moteris iš tam tikros bendruomenės, kurioje MGŽ yra praktikuojamas, priklauso tam tikrai socialinei grupei, ar ji persekiojama būtent dėl priklausymo šiai grupei, ar jos negali apsaugoti vietos valstybė ir ar ji neturi vidinio persikėlimo galimybių. Žvelgiant į situaciją tarptautinių žmogaus teisių kontekste, galima pastebėti, kad prieglobsčio teisė buvo sukurta apsaugoti asmenis nuo fundamentalių žmogaus teisių pažeidimo, kai to nepajėgia padaryti vietos valstybė. Pirmiausia, ši apsauga buvo nukreipta į Antrojo Pasaulinio karo pasekmes ir dėl jo migruojančius žmones, tačiau pasikeitus pasauliniam kontekstui, tarptautinė bendruomenė atsigręžė ir į kitokias persekiojimo formas. Nagrinėjant prieglobsčio suteikimo sąlygas šiame tyrime aiškinamasi, ar MGŽ metu su žmogaus teisių pažeidimais yra susiduriama tokiu mastu, jog moterys, kurių bendruomenėse vyrauja kultūrinis spaudimas praktikuoti MGŽ, įgyja teisę į prieglobstį.

Pati moterų genitalijų žalojimo procedūra yra ganėtinai žiauri: atliekama antisanitarinėmis sąlygomis, be nuskausminimo, naudojant bet kokį aštrų įrankį. Procedūros metu ir po jos moterys susiduria su ilgalaikėmis ir trumpalaikėmis pasekmėmis, tokiomis kaip stiprus skausmas, psichologinė trauma, padidėjęs imlumas ligoms ir infekcijoms ar netgi mirtis. Ši procedūra tarptautinių organizacijų yra pripažinta žmogaus teisių pažeidimu. Taigi MGŽ praktikuojančiose

¹ Autorė yra Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakulteto absolventė, el. paštas liubinaite.emilija@gmail.com. Šis mokslinis straipsnis parengtas pagal autorės magistro baigiamąjį darbą tema „Ar tam tikrame krašte vyraujantis kultūrinis spaudimas žaloti moterų genitalijas turi būti laikomas pakankama priežastimi suteikti prieglobstį?“

bendruomenėse dėl įvairių priežasčių, tokių kaip kultūrinis identitetas, religija, tradicija, patriarchalinė sistema, moterys susiduria su spaudimu atlikti procedūrą, kuri pažeidžia fundamentalias žmogaus teises: teisę į laisvę, gyvybę, saugumą, kūno integralumą, teisę būti laisvam nuo kankinimų, žiauraus, nežmoniško ir žeminančio orumą elgesio. Tačiau prieštaraujant šiai procedūrai ir atsisakant, kad ji būtų atlikta, dažniausiai susiduriama su atskyrimu nuo bendruomenės, kas, Afrikoje esant itin stipriems bendruomeniniams ryšiams, lemia kitokio pobūdžio persekiojimo atsiradimą – atskyrimą nuo būtinų pragyvenimui išteklių: žemės ir kitų resursų bei apsaugos. Todėl šioje situacijoje, kai bet kuri alternatyva reiškia persekiojimą, tam tikrame krašte vyraujantis kultūrinis spaudimas žaloti moterų genitalijas turi būti laikomas pakankama priežastimi suteikti prieglobstį.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI

Moterų genitalijų žalojimas, prieglobsčio teisė, kultūrinis spaudimas, vidinis persikėlimas, žmogaus teisių pažeidimas.

SANTRUMPOS

1951 m. Konvencija – Konvencija dėl pabėgėlių statuto, priimta 1951 m. liepos 28 d. Jungtinių Tautų Organizacijos įgaliotųjų atstovų konferencijos dėl pabėgėlių ir pilietybės neturinčių asmenų statuso, sušauktos pagal 1950 m. gruodžio 14 d. Generalinės Asamblėjos 429 (V) rezoliuciją, įsigaliojo 1954 m. balandžio 22 d. pagal 43 straipsnį, Lietuvoje įsigaliojo 1997 m. liepos 27 d.

BIA (anglų kalba – Board of Immigration Appeals) – Jungtinių Amerikos Valstijų Apeliacinė imigracijos taryba.

ES Direktyva – 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų.

JTVPK – Jungtinių Tautų vyriausiasis pabėgėlių komisaras.

MGŽ – moterų genitalijų žalojimas.

VŽTD – Visuotinė žmogaus teisių deklaracija.

ĮVADAS

Temos problematika ir aktualumas: Žmogaus teisių ir laisvių svarba nuolat pabrėžiama tarptautiniame kontekste, todėl ypač svarbu, kad teisės aktų turinys ir jų aiškinimas atitiktų tarptautinės visuomenės deklaruojamus standartus ir teisės aktai evoliucionuotų kartu su visuomene bei jos poreikiais. 1951 m. Konvencijoje nustatyti prieglobsčio suteikimo pagrindai buvo orientuoti į Antrojo Pasaulinio karo pasekmes ir dėl jo migruojančius žmones, tačiau pasikeitus pasauliniam kontekstui, tarptautinė bendruomenė atkreipė dėmesį į kitokias persekiojimo formas. Šiame darbe aiškinamasi, ar tam tikrame krašte paplitusi moterų genitalijų

žalojimo praktika ir spaudimas šią praktiką tęsti yra tik tam tikrų bendruomenių žalos nedaranti ir laisva pasirinkti identiteto forma, ar, priešingai, yra fundamentalių žmogaus teisių ir laisvių pažeidimas, dėl kurio asmenys įgyja teisę prašyti ir gauti prieglobstį.

Tyrimo tikslas: Apžvelgus moterų genitalijų žalojimo priežastis bei pasekmes ir aptarus, kokiomis formomis pasireiškia kultūrinis spaudimas bei kaip šis kultūrinis spaudimas koreliuoja su žmogaus teisėmis, išanalizavus prieglobsčio suteikimo sąlygas, palyginus mokslinius bei teismų praktikos šaltinius, nustatyti, ar tam tikrame krašte vyraujantis kultūrinis spaudimas žaloti moterų genitalijas turi būti laikomas priežastimi suteikti prieglobstį.

Tyrimo uždaviniai:

Apžvelgti tam tikruose kraštuose vyraujančio kultūrinio spaudimo žaloti moterų genitalijas priežastis ir pasekmes;

Aptarti kultūrinį spaudimą žaloti moterų genitalijas žmogaus teisių ir laisvių kontekste;

Išanalizuoti prieglobsčio suteikimo sąlygas grėsmių žmogaus teisėms, kurias kelia moterų genitalijų žalojimas, perspektyvoje;

Apžvelgti ir įvertinti teismų praktikoje ir mokslinėje literatūroje naudojamus argumentus, leidžiančius pagrįsti arba paneigiančius prieglobsčio suteikimo teisę moterų genitalijų žalojimo atveju;

Remiantis atlikta analize nustatyti, ar egzistuoja teisinis pagrindas suteikti prieglobstį moterims, kai tam tikrame krašte vyrauja kultūrinis spaudimas žaloti moterų genitalijas;

Pateikti pasiūlymus tolimesniai tyrimui.

Tyrimo metodai: Lyginamasis, mokslinių straipsnių, teisinių dokumentų ir bylų analizės.

Hipotezė: Tam tikrame krašte vyraujantis kultūrinis spaudimas žaloti moterų genitalijas turi būti laikomas pakankama priežastimi suteikti prieglobstį, jeigu dėl to iškilo reali persekiojimo tikimybė.

MOTERŲ GENITALIJŲ ŽALOJIMAS

Moterų genitalijų žalojimas – tai tyčinės procedūros, kurios modifikuoja ar sužaloja moterų išorinius lytinius organus, siekiant ne medicininių tikslų. Modifikacijos procedūros gali apimti dalinį ar visišką moterų genitalijų pašalinimą ir yra skirstomos į tris rūšis: klitoridektomiją, išpjovimą ir infibuliaciją, o ketvirtoji MGŽ rūšis apima kitas sužalojimo formas, tokias kaip perdūrimas, auskarų vėrimas, įpjovimas, grandymas, prideginimas.²

Tarptautiniu mastu moterų genitalijų žalojimas yra pripažintas žmogaus teisių pažeidimu.³ Ši praktika pažeidžia moterų ir vaikų teisę į sveikatą, saugumą, kūno neliečiamumą ir integralumą, lytinio apsisprendimo laisvę, asmens teisę būti laisvam nuo kankinimų, žiaurais, nežmogiško ir žeminančio elgesio bei, tais atvejais, kai MGŽ sukelia mirtį, teisę į gyvybę.⁴ Moterų genitalijų žalojimas „atspindi giliai įsišaknijusią lyčių nelygybę ir yra laikomas ekstremalia moterų diskriminacijos forma“.⁵ MGŽ neretai lyginamas su vyrų genitalijų

² World Health Organization, “Female Genital Mutilation Fact Sheet” (31 January 2018), <<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>>, [žiūrėta 2019 02 16].

³ Ten pat.

⁴ Ten pat.

⁵ Autoriaus versta iš: Ten pat.

apipjaustymu, tačiau pastarasis yra kur kas mažiau invazinis ir žiaurus palyginus su dauguma moterų genitalijų žalojimo formų.⁶ Stephen R. Munzer savo straipsnyje vyrų genitalijų apipjaustymą lygina su lengviausios MGŽ formos – klitoridektomijos, viena iš retesnių ir bene mažiausiai pavojingų rūšių – odos aplink klitorį pašalinimu.⁷ Šiuo palyginimu autorius siekia pabrėžti, kad jeigu ši moterų genitalijų žalojimo forma yra žmogaus teisių pažeidimas, tai ir vyrų genitalijų apipjaustymas turėtų būti laikomas žmogaus teisių pažeidimu.⁸ Tačiau panašu, kad autorius pamiršta, jog jo minima MGŽ forma yra viena iš lengviausių ir jeigu MGŽ praktika apsiribotų tik šia forma, vargu ar moterų genitalijų žalojimo problema apskritai būtų nagrinėjama pasauliniu mastu. Savo tyrime nenagrinėsiu problemos, ar vyrų genitalijų apipjaustymas turėtų būti laikomas žmogaus teisių pažeidimu, tačiau pasirinkau nagrinėti būtent moterų genitalijų žalojimo problemą, o ne genitalijų žalojimo problemą apskritai, todėl, kad dėl savo specifiškumo MGŽ yra praktikuojamas sunkesnėmis ir daugiau komplikacijų sukeliančiomis formomis. Pasaulio sveikatos organizacija pripažįsta, kad, nepaisant rizikos, kuri yra būdinga visoms chirurginėms procedūroms, vyrų genitalijų apipjaustymas dažnai naudingas vyrų sveikatai.⁹ Ši procedūra apsaugo vyrus nuo tam tikrų ligų, tokių kaip šlapimo takų infekcijų, sifilio, minkštojo šankerio, invazinio varpos vėžio bei ŽIV.¹⁰ Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis vyrams, kuriems buvo atliktas genitalijų apipjaustymas, tikimybė užsikrėsti ŽIV sumažėja 48-60 %.¹¹ Tuo tarpu, kaip plačiau bus aptarta kitame šio straipsnio skyriuje, moterų genitalijų žalojimas padaro moters organizmą imlesnį šioms ligoms bei sukelia kitas sveikatos problemas.

Nepaisant to, kad tarptautinės organizacijos MGŽ pripažįsta žmogaus teisių pažeidimu, o dauguma valstybių yra uždraudusios šią praktiką, moterų genitalijų žalojimas vis dar plačiai paplitęs didelėje dalyje Afrikos valstybių ir mažėja ypač lėtai.¹² Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis šiandien pasaulyje gyvena daugiau nei 200 milijonų mergaičių ir moterų, kurioms MGŽ buvo atliktas.¹³ Moterų genitalijų žalojimas yra praktikuojamas daugelyje Šiaurinės bei vidurio Afrikos valstybių: „Somalyje, Gvinėjoje, Džibutyje, Egipte, Sudane, Eritrėjoje, Siera Leonėje, Malyje, Gambijoje, Burkina Fasoje, Etiopijoje, Mauritanijoje, Liberijoje, Bisau Gvinėjoje, Čade, Dramblio Kaulo Krante, Nigerijoje, Benine, Ganoje, Nigeryje, Ugandoje“¹⁴, Artimuosiuose Rytuose: Irake, Jemene bei kai kuriose Azijos šalyse, pvz. Indonezijoje¹⁵. Visos

⁶ Els Leye, *Female Genital Mutilation A study of health services and legislation in some countries of the European Union* (doctoral thesis, Ghent, Ghent university, Faculty of Arts and Philosophy, 2008), p. 22.

⁷ Stephen R. Munzer, “Examining Nontherapeutic Circumcision”, *Health Matrix* (2018, Vol. 28 No. 1), p. 28-32.

⁸ Ten pat.

⁹ World Health Organization and Joint United Nations Programme on HIV/AIDS, “Male circumcision: global trends and determinants of prevalence, safety and acceptability” (2007), p. 1, <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43749/9789241596169_eng.pdf;jsessionid=D346753257560279ED24F098F0A0D029?sequence=1>, [žiūrėta 2019 02 17].

¹⁰ Ten pat.

¹¹ Ten pat, p. 22.

¹² Sandrine Mesplé-Somps, “Migration and female genital mutilation”, *IZA World of Labor* (2016, No. 282), p. 1.

¹³ Žr. išnašą 2: World Health Organization, “Female Genital Mutilation Fact Sheet”.

¹⁴ Autoriaus versta iš: Žr. išnašą 12: Sandrine Mesplé-Somps, p. 1, 5.

¹⁵ UNICEF, “Female Genital Mutilation/Cutting: A global concern”, (2016), p. 5, <https://data.unicef.org/wp-content/uploads/2016/04/FGMC-2016-brochure_250.pdf> [žiūrėta 2019-01-

šios valstybės yra Jungtinių Tautų Organizacijos, kuri 1948 m. gruodžio 10 d. paskelbė Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją¹⁶, narės.¹⁷

MOTERŲ GENITALIJŲ ŽALOJIMO PRIEŽASTYS IR PASEKMĖS

Moterų genitalijų žalojimo priežastys

Yra sutinkama įvairių moterų genitalijų žalojimo priežasčių, nors surasti pirmines šio tam tikruose kraštuose vyraujančio papročio kilmės priežastis būtų itin sunku arba net neįmanoma. Kadangi teisės mokslas tiesiogiai netyrinėja šios srities, toliau tik trumpai aptarsiu labiausiai paplitusias ir geriausiai žinomas MGŽ priežastis. Šių priežasčių supratimas yra būtinas tolimesnio tyrimo kontekstui.

Viena iš galimų priežasčių, kodėl tam tikros kultūros taip atkakliai atlieka moterų genitalijų žalojimą yra tai, kad jos šį veiksma matuoja kaip savo kultūrinio identiteto žymėjimą, kuris tarsi apibrėžia atskirų narių priklausymą bendruomenei.¹⁸ Siekdamį parodyti, kad priėmė ir pritaikė savo bendruomenės socialines normas, žmonės nori, kad MGŽ jų dukroms būtų atliktas.¹⁹ Taip MGŽ tampa kultūrinio identiteto simbolis, kuris nustato ribą tarp bendruomenės nario ir šiai bendruomenei nepriklausančio asmens.²⁰ Pabrėžtina, kad tokiose bendruomenėse būvimas bendruomenės nariu yra kiekvieno asmens ir šeimos pilnaverčio gyvenimo sąlyga, o patekimas (asmens išmetimas) už bendruomenės ribų yra griežčiausia bausmė. Kadangi mergaitei neatlikus moterų genitalijų žalojimo, nuo bendruomenės gali būti atskirta ne tik ji, bet ir visa jos šeima, visi bendruomenės nariai yra suinteresuoti ir toliau praktikuoti MGŽ. Vieno šeimos nario tariamai laikinas gerovės sutrikimas neatrodo labai didelė auka mainais į visos šeimos galimybę priklausyti bendruomenei.

Kultūrinio identiteto žymėjimas praktikuojant MGŽ yra glaudžiai susijęs su kita šios praktikos priežastimi – tradicija. Viename interviu, respondentė iš Gambijos, paklausta, kodėl yra žalojamos moterų genitalijos, atsakė, kad tai darė „mūsų protėviai, seneliai ir tėvai. Mūsų

07], <<https://data.unicef.org/resources/female-genital-mutilationcutting-global-concern/>> [žiūrėta 2019 01 07].

¹⁶ United Nations, “Universal Declaration of Human Rights”, <<http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/index.html>>, [žiūrėta 2019 03 11].

¹⁷ United Nations, “Member states”, <<http://www.un.org/en/member-states/index.html>>, [žiūrėta 2019 03 11].

¹⁸ Coyne, C. J., and R. L. Coyne. “The identity economics of female genital mutilation.” *The Journal of Developing Areas* 48:2 (2014): 137–152 ir Shell-Duncan, B., K. Wander, Y. Hernlund, and A. Moreau. “Legislating change? Responses to criminalizing female genital cutting in Senegal.” *Law and Society Review* 47:4 (2013): 803–835, mintis tekste: Žr. išnašą 12: Sandrine Mesplé-Somps, p. 6.

¹⁹ Žr. išnašą 12: Sandrine Mesplé-Somps, p. 6.

²⁰ Ten pat.

protėviai perdavė šią praktiką mums, kad mes ir toliau išlaikytume savo kultūrą ir istoriją“.²¹ Autorė Alison T. Slack savo straipsnyje teigia, kad tradicijos svarba yra labiausiai paplitęs paaiškinimas, kodėl reikia tęsti MGŽ.²² „Labai dažnai jokia kita priežastis nėra pateikiama, išskyrus tai, kad MGŽ yra tradicija.“²³ „Ritualai ir tradicinės praktikos yra priimami kaip savaime suprantami ir žmonės nesitiki klausimo „kodėl“ jie iš tiesų juose dalyvauja.“²⁴ Tame pačiame straipsnyje Alison T. Slack pateikia ištrauką iš interviu su egiptiete, kuri nurodo: „Tiesiog taip yra. Mano žmonės tai daro, taigi ir aš turiu daryti, kaip jie daro“.²⁵ Taigi uždaroje bendruomenėse žmonės, kurie neturi išsilavinimo, nėra linkę klausinėti, kodėl taip yra. Jie paprasčiausiai elgiasi taip, kaip yra išmokyti elgtis savo tėvų ir senelių arba genties vado ir eiti prieš sistemą, kurioje individualumas laikomas anti-vertybe, yra ne jų jėgoms.

Panaši situacija yra ir ten, kur moterų genitalijų žalojimo priežastimi įvardijama religija. „Nors nei vienas religinis tekstas nenurodo šios praktikos, MGŽ praktikuojantys žmonės dažnai tiki, kad MGŽ pagrindas yra religija.“²⁶ „Tarp įvairių Afrikos etninių grupių plačiai paplitęs tikėjimas, kad moterų genitalijų žalojimas yra Islamo taisyklė.“²⁷ Tačiau MGŽ yra praktikuojama tiek tarp musulmonų, tiek tarp kitų religijų tikinčiųjų: krikščionių, animistų, žydų.²⁸ Toks moterų genitalijų žalojimo priskyrimas religijai iš vienos pusės yra todėl, kad moterys neturi priėjimo prie religinių tekstų arba nemoka skaityti, iš kitos pusės – daug religinių lyderių neprieštarauja šiai praktikai.²⁹

Dar viena iš plačiai paplitusių moterų genitalijų žalojimo priežasčių yra moterų skaistybės išsaugojimas iki santuokos. Moters skaistybei didelis dėmesys skiriamas musulmonų religijoje³⁰, tačiau tai yra vertinama ir kitose kultūrose, nesiejant to su religija. Tam tikrose bendruomenėse moters skaistybė yra būtina sąlyga tam, kad moteris būtų tinkama santuokai ir/arba nusako jos, kaip nuotakos, kainą.³¹ Atlikus tam tikros formos, vadinamos infibuliacija,³² MGŽ, dėl paliktos itin siauros, kartais degtuko dydžio angos, be pakartotinės prieš tai užsiūtos vietos atvėrimo

²¹ Autoriaus versta iš Kate Norman, Seblework Belay Gegzabher and Naana Otoo-Oyortey, “Between Two Cultures”: A Rapid PEER Study Exploring Migrant Communities’ Views on Female Genital Mutilation in Essex and Norfolk, UK”, National FGM centre (Ilford: 2016), p. 33.

²² Alison T. Slack, “Female Circumcision: A Critical Appraisal”, *Human Rights Quarterly* (1988, Vol. 10, No. 4), (The Johns Hopkins University Press, 1988), p. 448.

²³ Autoriaus versta iš Note, “Excision and Infibulation: A Painful Practice,” *Midwives Chronical and Nursing Notes*, (February 1985), p. 46, citata tekste: Ten pat.

²⁴ Autoriaus versta iš Asma El Dareer, “Attitudes of Sudanese People to the Practice of Female Circumcision,” *International Journal of Epidemiology*, 12, no. 2 (1983), p. 141, 143 citata tekste: Žr. išnašą 22: Alison T. Slack.

²⁵ Anglų kalba: „It’s just so. My people do this, and so I must do like they do“, autoriaus versta iš Nayra Atiya, *Khul-Khaal: Five Egyptian Women Tell Their Stories* (New York: Syracuse University Press, 1982), p. 11, citata tekste: Žr. išnašą 22: Alison T. Slack, p. 449.

²⁶ Autoriaus versta iš Maria Kyprianou, *Report on Female genital mutilation in the European Union and Croatia (National Researcher)* (European Institute for Gender Equality, 2013), p. 23.

²⁷ Žr. išnašą 6: Els Leye, p. 25.

²⁸ Ten pat, p. 24.

²⁹ Ten pat, p. 25.

³⁰ Žr. išnašą 22: Alison T. Slack, p. 447.

³¹ Žr. išnašą 6: Els Leye, p. 26.

³² Plačiau apie formas galima sužinoti Pasaulio sveikatos organizacijos internetiniame puslapyje: World Health Organization “Classification of female genital mutilation”, <<https://www.who.int/reproductivehealth/topics/fgm/overview/en/>>, [žiūrėta 2019 01 08].

procedūros, lytiniai santykiai tampa iš esmės neįmanomi.³³ Taigi, atlikus šios formos moters genitalijų žalojimą, yra užtikrinama jos skaistybė iki santuokos. „Yra tikimasi, kad skausmo baimė atvėrimo procedūros metu ir baimė, kad apie tai bus sužinota, atgrasys moteris, kurioms ši procedūra atlikta, nuo „neteisetų“ lytinių santykių.“³⁴ Akivaizdu, kad šioje situacijoje yra pamirštama (arba sąmoningai ignoruojama), jog skausmas ir baimė jį patirti niekur nedingsta ir „teisėtų“ lytinių santykių metu. Vadinasi, moteris, kuriai atliktas šios formos MGŽ, patiria nuolatinę baimę ir jai yra keliama pastovi psichologinė ir fizinė kančia.

Dėl ikisantuokinės skaistybės išsaugojimo taip pat vykdoma moterų seksualumo kontrolė. Lengvesnės formos moterų genitalijų žalojimas, kuris sumažina moters jautrumą ir lytinių santykių troškimą, yra skirtas atgrasyti moteris nuo paleistuvavimo.³⁵

„Moterų genitalijų žalojimas dažnai suprantamas, kaip būtinybė užauginti mergaitę „tinkamai“, paruošti ją gyvenimui ir santuokai ... tai yra asocijuojama su moteriškumo ir kuklumo kultūriniais idealais, kurie apima idėją, kad merginos tampa „švarios“ ir „gražios“ po to, kai yra pašalinamos jų kūno dalys, kurios yra laikomos „vyriškomis“ arba „nešvariomis“.³⁶

Moterų genitalijų žalojimas taip pat yra ir patriarchalinės sistemos požymis. Kontroliuojant moterų lytinius santykius iki santuokos yra sumažinama tikimybė susilaukti nesantuokinių vaikų, kurie nepriklauso būsimo vyro patriarchalinei linijai.³⁷ „MGŽ išlaiko lytimi grįstas valdžios struktūras, kuriose moterys ir jų „garbė“ yra vertinama kaip objektai ir vyrų nuosavybė.“³⁸

Taip pat yra sutinkama ir tokia priežastis kaip sveikata: moters, jos vyro ir kūdikio. Kai kuriose kultūrose tikima, kad atlikus MGŽ moteris bus vaisingesnė, o procedūros neatlikus klitoris gali padaryti vyrą impotentu arba nužudyti jį lytinių santykių metu; mirtis grėstų ir kūdikiui gimdymo metu.³⁹ Kaip plačiau aptarsiu kitame poskyryje, tai visiškai prieštarauja moksliniams medicininiais tyrimams, tačiau kultūrose, kuriose švietimas yra neprieinamas, žmonės giliai tiki šiais mitais.

Interviu metu, žmonių, kurių bendruomenėje atliekamas moterų genitalijų žalojimas, buvo klausinėjama, kam MGŽ yra labiausiai svarbus. Moteris iš Nigerijos atsakė, kad „visai šeimai, kaimo senoliui, bendruomenės vadui ir moteriai, kuri atlieka MGŽ, tai yra geras verslas“. Pabrėžtina, kad nei vienas iš interviu dalyvavusių asmenų nenurodė, kad moterų genitalijų žalojimas būtų naudingas pačiai moteriai.⁴⁰

Taigi pagrindinės moterų genitalijų žalojimo priežastys yra bendruomenės kultūrinio identiteto žymėjimas, tradicija, religija, moterų ikisantuokinės skaistybės išsaugojimas ir jų seksualumo kontrolė, auklėjimas, nukreiptas į tam tikroje kultūroje vyraujančias to, kas tinka moteriai, ir kokių tipinių elgesio standartų ji turi laikytis sampratą, patriarchalinę valdžios sistema, sveikata ar netgi verslas. Šios priežastys, išskyrus tariamą pagalbą moters sveikatai, niekaip neapima naudos suteikimo pačiai moteriai, priešingai, yra nukreiptos į moters kontrolę. Kitu atveju, jeigu MGŽ nėra siekiama tiesioginės kontrolės, tai daroma tiesiog todėl, kad taip

³³ Žr. išnašą 22: Alison T. Slack, p. 441, 446.

³⁴ Autoriaus versta iš Žr. išnašą 26: Maria Kyprianou.

³⁵ Žr. išnašą 22: Alison T. Slack, p. 445.

³⁶ Autoriaus versta iš Žr. išnašą 26: Maria Kyprianou.

³⁷ Žr. išnašą 6: Els Leye, p. 26.

³⁸ Autoriaus versta iš Žr. išnašą 26: Maria Kyprianou.

³⁹ Žr. išnašą 6: Els Leye, p. 25.

⁴⁰ Žr. išnašą 21: Kate Norman, Seblework Belay Gegzabher and Naana Otoo-Oyortey, p. 33, 34.

reikia. Tokiu atveju, žmonės šioje procedūroje nemato ir jokios naudos, tačiau vis tiek ją atlieka, nes taip daro visi.

Moterų genitalijų žalojimo pasekmės

Moterų genitalijų žalojimo priežastys kyla iš bendruomenės: jos religijos, tradicijų, „tinkamo“ mergaitės auklėjimo supratimo ir kt. Tačiau su pasekmėmis, išskyrus bendruomenės narius, kurie rūpinasi MGŽ patyrusia moterimi, ar vaisių, kuris gali žūti dėl gimdymo komplikacijų, iš esmės susiduria tik pati MGŽ patyrusi moteris. Apžvelgus moterų genitalijų žalojimo pasekmes, turėtų būti aiškiau, kodėl moterys taip bijo šios procedūros ir, ieškomos prieglobsčio, išvyksta į kitas valstybes.

Moterų genitalijų žalojimui naudojamų instrumentų diapazonas svyruoja nuo virtuvės peilių, senų skustuvo peiliukų, stiklo duženų ir aštrių akmenų, naudojamų kaimuose, iki skalpelių, naudojamų vietos sveikatos klinikose. Prieš atliekant procedūrą, šie instrumentai retai kada sterilizuojami ir, išskyrus tam tikras miesto vietas, anestezija beveik netaikoma. Pjūviai dažniausiai atliekami kol mergina, dažnai laikoma kelių moterų (ypač atliekant infibuliaciją), guli ant grindų arba lauke ant kilimėlio. Žaizdos, tam kad būtų sustabdytas kraujavimas, dažniausiai padengiamos gyvūnų mėšlu arba purvu.⁴¹

Iš aukščiau pateikto aprašymo, nėra sunku suprasti, kad mažiausia pasekmė moterims, kurioms yra atliekama MGŽ procedūra, yra smarkus skausmas, fizinės jėgos prieš jas panaudojimas ir itin didelė infekcijų rizika. Literatūroje MGŽ pasekmės sveikatai paprastai skiriamos į dvi grupes: trumpalaikes ir ilgalaikes.⁴² Trumpalaikės pasekmės apima skausmą, kraujavimą, infekcijas (tokias kaip stabligė), šoką ir sužalojimą ar traumą visam kūnui, ypač genitalijų srityje.⁴³ Pasaulinė sveikatos organizacija prie trumpalaikių pasekmių taip pat priskiria genitalijų audinių patinimą, ŽIV pernešimą (kai vienu metu procedūra nesteriliais įrankiais atliekama daugiau negu vienai merginai), šlapinimosi problemas (šlapimo sulaikymą, skausmą šlapinantis, kurie gali kilti dėl genitalijų audinių patinimo ar pažeistos šlaplės), sutrikusį žaizdų gijimą, mirtį (gali ištikti dėl infekcijų ar didelio kraujavimo) bei psichologines pasekmes (dėl patirto skausmo, šoko, jėgos panaudojimo).⁴⁴

Ilgalaikės pasekmės apima padidėjusį genitalijų jautrumą, lėtinį skausmą, skausmingas menstruacijas, skausmingus, malonumo neteikiančius ar nejautrius lytinius santykius, mažakraujystę, endometriozę, dismenorėją, infekcijas (tokias kaip šlapimo takų ar dubens), kitas šlapimo takų problemas (inkstų akmenų susidarymą, šlapimo sulaikymą ar nelaikymą),

⁴¹ Autoriaus versta iš Žr. išnašą 22: Alison T. Slack, p. 442.

⁴² Žr. išnašą 26: Maria Kyprianou.

⁴³ Ten pat.

⁴⁴ World Health Organization “Sexual and reproductive health, Health risks of female genital mutilation (FGM), < https://www.who.int/reproductivehealth/topics/fgm/health_consequences_fgm/en/>, [žiūrėta 2019 01 10].

padidėjusį imlumą ŽIV ir kitoms lytiškai perduodamoms infekcijoms, cistų, abscesų (pūlinių), randinio audinio formavimąsi, sunkų žaizdų gijimą, nevaisingumą, sunkų, išilgėjusį gimdymą.⁴⁵

Interviu su moterimis iš bendruomenių, kuriose MGŽ yra praktikuojama, metu moterys pasakojo apie šias pasekmes:

Man tai buvo atlikta, kai buvau septynerių, vienu metu buvo sužalota 100 vaikų. Kai kurie iš jų mirė per trijų mėnesių gijimo laikotarpį, per kurį turėjome likti brūzgynuose (Gambija);

Tai paveikia visą moterų gyvenimą, pavyzdžiui, skauda šlapinantis, nėra jokio jausmo lytinių santykių metu (Irakas);

Problemos kyla gimdymo metu, kadangi anga yra labai siaura, tenka daryti cezario pjūvį ir gimdymas tampa daug ilgesnis (Gambija).⁴⁶

Moterų genitalijų žalojimo metu ir tolimesniame moterų gyvenime pasireiškia ne visos trumpalaikės ir ilgalaikės pasekmės. Jos priklauso nuo prieš tai buvusios moters sveikatos, jos išstvermingumo bei MGŽ formos. Tačiau bent dalis šių pasekmių nutinka visoms MGŽ patyrusioms moterims. Vienos pasekmės yra vienkartinio pobūdžio ir praeina per tam tikrą gijimo laikotarpį. Šių pasekmių turėtų būti bijoma dėl paties MGŽ akto, kuris ilgajam laikotarpiui gali palikti tik psichologinę traumą. Tuo tarpu kitos pasekmės gali tęstis visą gyvenimą arba atsinaujinti, pavyzdžiui, lytinių santykių ar gimdymo metu, todėl dėl šių pasekmių diskomfortą, nerimą ir baimę moterys jaučia nuolat.

KULTŪRINIS SPAUDIMAS

Kultūrinis spaudimas žaloti moterų genitalijas pasireiškia keliomis formomis. Jis gali būti susijęs su ekonomine nauda, psichologiniu spaudimu arba tiesiogiai panaudota fizine jėga.

Ekonominė nauda galėtų būti suprantama kaip palankesnis nuotakos vertinimas. Kaip anksčiau minėta, moters skaislybė tam tikrose bendruomenėse nusako nuotakos kainą⁴⁷. Kadangi tokiu atveju MGŽ atliekamas moters skaislybei iki santuokos užtikrinti, yra tikima, kad moteris, kuriai MGŽ atliktas, nėra turėjusi lytinių santykių ir ji įvertinama didesne kaina. Tai ypač aktualu skurdžiau gyvenančioms šeimoms. Dėl šio tam tikroje kultūroje norma tapusio ekonominio spaudimo, tėvai, net ir prieštaraujantys MGŽ praktikai, yra suinteresuoti, kad jų dukrai būtų atliktas genitalijų žalojimas. Priešingu atveju, santuokos metu merginos tėvai negautų jiems svarbių pajamų.

Kitais atvejais kultūrinis spaudimas pasireiškia ekonomine nauda ir netgi galimybe išgyventi pačiai moteriai. Dėl moters ekonominio priklausomumo santuokos institutas yra labai svarbus⁴⁸, o tam, kad moteris būtų laikoma tinkama santuokai, pagal daugelyje regionų nusistovėjusias

⁴⁵ Sioban O'Brien Green et al., *Female Genital Mutilation. Information for Health-Care Professionals Working in Ireland*, (Dublin: AkiDwa & Royal College of Surgeons in Ireland, 2008), p. 15, 16.

⁴⁶ Autoriaus versta iš Žr. išnašą 21: Kate Norman, Seblework Belay Gegzabher and Naana Otoo-Oyortey, p. 29, 30.

⁴⁷ Žr. išnašą 6: Els Leye, p. 26.

⁴⁸ Sargent, C. (1991), "Confronting patriarchy: the potential for advocacy in medical anthropology," *Medical Anthropology Quarterly*, 5, p. 24-25 mintis tekste: Salmata Ouedraogo, "Social effect and female genital mutilation (FGM)", *Munich Personal RePEc Archive* (2008, No. 17847), p. 3, <<https://mpra.ub.uni-muenchen.de/id/eprint/17847>>, [žiūrėta 2019 01 13].

taisykles jai privalo būti atliktas genitalijų žalojimas⁴⁹. Priešingu atveju, tėvai neleistų savo sūnui jos vesti.⁵⁰ „Šiose bendruomenėse moterų švietimas yra labai žemas, o už santuokos ribų jos turi ribotas galimybes.“⁵¹ Jų socialinis vaidmuo susijęs tik su vaikų auginimu ir namų priežiūra, o šeimą išlaiko vyras, todėl nesudariusiems santuokos moterims yra labai sunku susirasti darbą (tam tikrą pajamų šaltinį), jos yra itin silpnos ekonomiškai ir išgyvenimas (pagrindinių poreikių tenkinimas) tampa tikru iššūkiu. „Dažnu atveju jos taip pat neturi ir nuosavybės teisių.“⁵² Vadinasi šiose bendruomenėse moters išgyvenimui santuoka yra būtina, o galimybė sudaryti santuoką atsiranda tik tada, jeigu moteriai yra atliktas MGŽ. Todėl patirdami šį kultūrinį spaudimą ir rūpindamiesi moters ateitimi tėvai, seneliai ar kiti giminaičiai ir netgi pati moteris (jeigu ji turi teisę pasirinkti) sutinka, kad MGŽ jai būtų atliktas.

Ekonominio ir psichologinio spaudimo bruožų turi situacija, kai moteris yra atskiriama nuo bendruomenės. Šis atskyrimas gali būti visiškas izoliavimas, kuris atneštų daug ekonominių problemų (vėlgi susijusių su savęs išlaikymu ir maisto, pastogės poreikių tenkinimu) arba atskyrimas nuo tam tikrų gyvenimo sferų, kuris labiau susijęs su psichologiniu spaudimu, kadangi atskirtas žmogus jaučiasi kitoks, nepageidaujamas. Tokio atskyrimo pavyzdys yra situacija Tanzanijoje įsikūrusioje Masajų gentyje, kur žmonės „nevalgo iš tos moters rankų, kuriai nebuvo atlikta genitalijų žalojimo procedūra“.⁵³ Dar daugiau, susilaukusi vaikų moteris, kuriai MGŽ procedūra nebuvo atlikta, „nėra vadinama motina ... taip iš jos atimamas kilnus titulas, kurį siekia įgyti kiekviena ištekėjusi moteris“.⁵⁴ Moteriai taip pat gali būti neleista dalyvauti tam tikruose bendruomenės ritualuose, pavyzdžiui, laidotuvėse,⁵⁵ vestuvėse⁵⁶. Tos, kurioms genitalijų žalojimo procedūra yra neatlikta, dažnai įžeidinėjamos žodžiu „solema“, kas išvertus pažodžiui reiškia „neapipjaustyta“.⁵⁷ Tačiau šis žodis ne tik konstatuoja faktą, bet ir išreiškia panieką bei kartu reiškia šiuos įžeidimus: „šiurkšti, nemandagi [neiškauklėta], seksualiai neribota, necivilizuota ir nešvari“.⁵⁸ Tam tikrose bendruomenėse moteris, kuriai nėra atliktas MGŽ, neturi galimybės prieštarauti MGŽ atlikimui savo dukrai, jai neleidžiama dalyvauti šioje procedūroje ir

⁴⁹ Žr. išnašą 6: Els Leye, p. 25.

⁵⁰ Žr. išnašą 21: Kate Norman, Seblework Belay Gegzabher and Naana Otoo-Oyortey, p. 34.

⁵¹ Autoriaus versta iš Salmata Ouedraogo, “Social effect and female genital mutilation (FGM)”, *Munich Personal RePEc Archive* (2008, No. 17847), p. 3, <<https://mpra.ub.uni-muenchen.de/id/eprint/17847>>, [žiūrėta 2019 01 14].

⁵² Ten pat.

⁵³ Autoriaus versta iš Moh'd Makame Haji, G. Saqlain Masoodi, “Women Cry: Men Have Lost Their Soul and We Have Lost Our Sex”, *Journal of Law, Policy and Globalization* (2016, Vol. 53), p. 113.

⁵⁴ Autoriaus versta iš: Boyle Elizabeth Heger, *Female Genital Cutting: Cultural Conflict in Global Community*, (John Hopkin Press, 2002) 37, mintis tekste: ten pat.

⁵⁵ Žr. išnašą 6: Els Leye, p. 26.

⁵⁶ Bettina Shell-Duncan et al., “The role of older women in contesting norms associated with female genital mutilation/ cutting in Senegambia: A factorial focus group analysis”, *PLoS ONE* (2018, No.13(7): e0199217), p. 8, <<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0199217>>, [žiūrėta 2019 01 15].

⁵⁷ Autoriaus versta iš Hernlund Y. *Winnowing Culture: Negotiating Female "Circumcision" in The Gambia*. 2003, Doctoral dissertation, University of Washington: Seattle ir Hernlund Y. *Cutting without ritual and ritual without cutting: Female "circumcision" and the re-ritualization of initiation in the Gambia*. In: Shell-Duncan B, and YHernlund Y, editors. *Female "Circumcision" in Africa: Culture, Controversy, and Change*. 2000, Lynne Rienner Publishers: Boulder, CO. pp. 235– 252, mintis tekste: ten pat.

⁵⁸ Ten pat.

netgi lankyti dukters po jos.⁵⁹ Dažnai tokia moteris yra atskirta nuo sprendimų namų ūkyje priėmimo ir negali dalyvauti rimtuose pokalbiuose tarp subrendusių moterų.⁶⁰

Moterų, kurioms genitalijų žalojimas nebuvo atliktas, padėtis gali turėti įtakos ir kitiems šeimos nariams. Berniukai Samburu gentyje, Kenijoje, kurių vyresnėms seserims ši procedūra nėra atlikta, negali būti įšventinti kaip kariai.⁶¹ Su spaudimu susiduria ir tėvai, kadangi tam tikrose vietovėse tėvams priėmus sprendimą neatlikti MGŽ savo dukrai, nuo bendruomenės yra atskiriama visa šeima.⁶²

Be aukščiau paminėtų psichologinių formų, spaudimas pasireiškia poreikiu būti socialiai priimtoms ir baime būti atmetoms⁶³, garbės bei pagarbos sau ir šeimai išsaugojimu⁶⁴. Psichologinis spaudimas taip pat gali būti vykdomas apdovanojimų pavidalu, kadangi organizuojant šventes ir teikiant merginoms dovanas MGŽ praktika yra pateikiama kaip teigiamas įvykis.⁶⁵

Dar viena kultūrinio spaudimo forma yra fizinės jėgos panaudojimas. Ekonominio ir psichologinio spaudimo atveju moteris ar jos tėvai/seneliai yra priverčiami laikytis bendruomenėje nusistovėjusių taisyklių bei standartų ir pasirenka (nors šis pasirinkimas nėra atliekamas laisva valia) žaloti moters genitalijas. Priešingai, fizinės jėgos panaudojimo atveju, niekam nėra suteikiama net ir tariamo pasirinkimo laisvė ir procedūra tiesiog atliekama. Interviu metu moteris iš Gambijos dalinosi savo patirtimi: „jie pagriebia tave kaip gyvulį. Jie neleidžia tau nuspręsti, ar tu to nori, ar ne. Jie uždengia tavo veidą, kad nematytum žmonių, kurie tai daro ir kada tai vyksta“.⁶⁶

Šiame skyriuje atskiriau tris kultūrinio spaudimo formas: ekonominę, psichologinę ir fizinę bei pateikiau jų apibūdinimą ir pavyzdžius. Tačiau bendruomenės gyvenime ir sprendžiant bylas teisme, visos šios formos yra persipynusios tarpusavyje. Dažnai sunku atskirti, kas yra kultūrinio spaudimo kėlėjai, o kas dėl patiriamo spaudimo nukenčia. Nekyla abejonių, kad pagrindinė nukentėjusioji dėl tam tikrame krašte vyraujančio kultūrinio spaudimo yra moteris, kuriai atliekamas genitalijų žalojimas. Tačiau jos tėvai gali atsidurti abiejose pusėse: jie gali būti tie, kurie šį spaudimą palaiko tiek savo dukters, tiek kitų bendruomenės narių atžvilgiu, antra vertus, spaudimo iš bendruomenės gali sulaukti ir jie patys. Analizuotoje literatūroje vieni iš dažniausiai įvardijamų kultūrinio spaudimo kėlėjų buvo vyro tėvai ir kiti artimi vyro giminaičiai⁶⁷.

⁵⁹ Žr. išnašą 56: Bettina Shell-Duncan et al., p. 8, 9.

⁶⁰ Ten pat.

⁶¹ Žr. išnašą 6: Els Leye, p. 26.

⁶² Anika Rahman and Nahid Toubia (2000), *Female Genital Mutilation: A Guide to Laws and Policies Worldwide*, London and New York: Zed Books: 4, mintis tekste: Žr. išnašą 51: Salmata Ouedraogo.

⁶³ Žr. išnašą 2: World Health Organization “Female genital mutilation”.

⁶⁴ Žr. išnašą 21: Kate Norman, Seblework Belay Gegzabher and Naana Otoo-Oyorley.

⁶⁵ Žr. World Health Organization, *Eliminating female genital mutilation: an interagency statement UNAIDS, UNDP, UNECA, UNESCO, UNFPA, UNHCHR, UNHCR, UNICEF, UNIFEM, WHO* (2008), p. 6. <<https://www.who.int/reproductivehealth/publications/fgm/9789241596442/en/>>, [žiūrėta 2019 01 15].

⁶⁶ Autoriaus versta iš Žr. išnašą 21: Kate Norman, Seblework Belay Gegzabher and Naana Otoo-Oyorley, p. 29.

⁶⁷ Anglų kalba: „in-laws“, Žr. išnašą 6: Els Leye, p. 26 ir išnašą 21: Kate Norman, Seblework Belay Gegzabher and Naana Otoo-Oyorley, p. 5, 33, 35.

KULTŪRINIS SPAUDIMAS ŽMOGAUS TEISIŲ IR LAISVIŲ KONTEKSTE

Aukščiau aptartas kultūrinis spaudimas daro įtaką asmenų priimamiems sprendimams, dėl kurių moterims yra atliekamas moterų genitalijų žalojimas, taip pažeidžiant prigimtinės žmogaus teises ir laisves. Remiantis Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 3 str. „[k]iekvienas turi teisę į gyvybę, laisvę ir asmens saugumą“, 5 str. „[n]iekas negali būti kankinamas arba patirti žiaurų, nežmonišką ar žeminantį jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas“, 7 str. „[v]isi žmonės yra lygūs įstatymui ir nediskriminuojami turi teisę į lygią įstatymo apsaugą. Visi turi teisę į lygią apsaugą nuo visokios diskriminacijos, pažeidžiančios šią Deklaraciją, ir nuo visokio tokios diskriminacijos kurstymo“, 12 str. „[n]iekas neturi patirti savavališko kišimosi į jo privatumą, šeimos gyvenimą, buitį ar susirašinėjimą arba kėsಿನimosi į jo garbę ir reputaciją. Kiekvienas turi teisę į įstatymo apsaugą nuo tokio kišimosi arba kėsಿನimosi“, 19 str. „[k]iekvienas turi teisę laisvai laikytis savo įsitikinimų ir juos reikšti; ši teisė apima laisvę nekliudomam turėti savo nuomonę“.⁶⁸

Praktikuojančiose bendruomenėse moterų genitalijų žalojimas yra tarsi visos bendruomenės reikalas. Fizinės jėgos panaudojimo atveju, kultūrinis spaudimas pasireiškia konkrečiais tiesioginiais veiksmais, o ekonomine ir psichologine forma spaudimas vykdomas švelnesniais, ilgesnį laikotarpį išsitęsiais veiksmais, tačiau tiek vienu, tiek kitu atveju bendruomenė savavališkai kišasi į privatų asmens ir jo šeimos gyvenimą. Merginai ar moteriai nėra suteikiama teisė savarankiškai apsispręsti, ji nėra visapusiškai informuojama apie gresiančias procedūros pasekmes, todėl jos sprendimas (jeigu ji turi šią formalią teisę) nėra priimamas laisva valia. „Šiuo atveju sutikimą dažnai lemia bendruomenės spaudimas, jis nėra informuotas ir stokoja laisvo disponavimo.“⁶⁹ Tačiau dažnu atveju (turint omenyje MGŽ atlikimą nepilnametėms), net jeigu mergina ir būtų visapusiškai informuojama bei jai būtų suteikiama teisė nuspręsti, ji negalėtų priimti sprendimo laisva valia, kadangi ji dar neturi teisinio veiksnio ir pakankamo brandos lygio, reikalingo situacijos rimtumui ir pasekmių sunkumui suprasti. Tam, kad sutikimą būtų galima laikyti informuotu „mergina turėtų pilnai suprasti moterų genitalijų žalojimo metu turimą iškęsti fizinį stresą, skausmą ir potencialias komplikacijas“, priešingu atveju „pilno įsigilavimo ir supratimo, kas vyks praktikos metu, trūkumas įrodo tai, kad ji nėra pajėgi duoti tinkamo sutikimo“.⁷⁰ Merginos ar moters sutikimas dažniausiai yra suformuotas bendruomenės daromos įtakos, todėl šis spaudimas turi būti laikomas teisės į privatų asmens gyvenimą ir teisės laisvai laikytis savo įsitikinimų (nuomonės) pažeidimu. Taip pat yra pažeidžiamos vaiko teisės bei teisė

⁶⁸ Visuotinė žmogaus teisių deklaracija, Žin. (2006, Nr. 68-2497), 3, 5, 7, 12 ir 19 str.

⁶⁹ Autoriaus versta iš Found. for Women's Health, Res., & Dev., Female Genital Mutilation: Frequently Asked Questions: A Campaigner's Guide for Young People 10 (2008), https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/32732/FGMfaqFORWARD.pdf [<https://perma.cc/4SX9-DMCR>], mintis tekste: Patricia N. Jjemba, “Final Cut: The West's Opportunity to Accommodate Asylee Victims of Female Genital Mutilation“, *UMass Law Review* (2017, v. 12), p. 306.

⁷⁰ Autoriaus versta iš Patricia N. Jjemba, “Final Cut: The West's Opportunity to Accommodate Asylee Victims of Female Genital Mutilation“, *UMass Law Review* (2017, v. 12), p. 306, 307.

į privatų šeimos gyvenimą, kadangi įprastai, ypač kai praktika atliekama mažametams, veikiami bendruomenės, sprendimą priima merginos tėvai⁷¹.

Byloje *Re A (Conjoined Twins)* teismas konstatavo, kad „[k]iekvieno žmogaus teisė į gyvybę, kaip esminį elementą, apima teisę į kūno integralumą ir autonomiją, t. y. teisę turėti vientisą ir nepaliestą [nepažeistą] kūną bei (sulaukus tam tikro amžiaus) priimti sprendimus dėl savo kūno.“⁷² Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 3 str. įtvirtinta teisė į asmens neliečiamybę (integralumą), kuri apima „fizinę ir psichinę neliečiamybę“, laisvo sutikimo būtinybę ir draudimą „naudoti žmogaus kūną ir kūno dalis kaip pasipelnymo šaltinį“.⁷³ Kaip minėta pirmame skyriuje, MGŽ apima dalinį ar visišką išorinių moterų lytinių organų pašalinimą bei kitas moterų genitalijų žalojimo formas⁷⁴, t. y. MGŽ metu beveik visada yra pašalinamos tam tikros moters kūno dalys, todėl šios procedūros atlikimas pažeidžia asmens teisę į kūno neliečiamumą (vientisumą) bei draudimą naudoti žmogaus kūną kaip pasipelnymo šaltinį tais atvejais, kai MGŽ atliekėjai skatina praktiką dėl savo profesijos ir pajamų išlaikymo. Moterų genitalijų žalojimas gali sukelti mirtį, todėl tai taip pat yra ir teisės į gyvybę pažeidimas.

Sulaukus tam tikroje kultūroje būdingo amžiaus (priklausomai nuo teritorijos MGŽ yra atliekamas skirtingo amžiaus moterims), moterų laisvei ir saugumui gresia nuolatinis pavojus, kadangi bendruomenės nariai dažnu atveju suplanuoja procedūros atlikimą, o būsima auka net nėra perspėjama apie planuojamą įvykį, todėl negali niekaip apsisaugoti.⁷⁵ Pačios procedūros metu yra patiriamas stiprus skausmas, stresas, baimė, galimos įvairios trumpalaikės ir ilgalaikės pasekmės, tarp jų infekcijos, komplikacijos, psichologinė trauma, todėl MGŽ yra teisės būti laisvam nuo kankinimų, žiauraus, nežmoniško ir žeminančio orumą elgesio pažeidimas.

Taigi MGŽ žmogaus teises ir laisves pažeidžia keliais etapais. Pirma, sprendimo priėmimo stadijoje yra pažeidžiama apsisprendimo laisvė, teisė į privatų asmens ir šeimos gyvenimą bei teisė laisvai laikytis savo įsitikinimų (nuomonės). Antra, pačios procedūros atlikimo metu yra paneigiama asmens teisė į gyvybę, tame tarpe teisė į kūno integralumą, teisė į laisvę, saugumą bei teisė būti laisvam nuo kankinimų, žiauraus, nežmoniško ir žeminančio orumą elgesio.

⁷¹ Tęsiant šį tyrimą galima analizuoti tėvų valdžios ribas ir atsakomybę dėl sprendimų, kurie turi neigiamas pasekmes vaikų sveikatai.

⁷² Autoriaus versta iš *Re A (Conjoined Twins)* [2001] Fam. 147, at 258, per Walker L.J citata tekste: Jonathan Herring and Jesse Wall, “The Nature and Significance of the Right to Bodily Integrity”, *Cambridge Law Journal* (2017, Volume 73, Issue 3), p. 568, <<https://cambridge.org/core/journals/cambridge-law-journal/article/nature-and-significance-of-the-right-to-bodily-integrity/79703F3BE9C5C21BB76338C050E951BC/core-reader>>, [žiūrėta 2019 03 11].

⁷³ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija, OL C 326/391, 2012, 3 str.

⁷⁴ World Health Organization, “Female Genital Mutilation Fact Sheet” (31 January 2018), <<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>>, [žiūrėta 2019 02 16].

⁷⁵ Žr. Timothy La Rose, In Guinea, One Girl's Story of Violence Reveals Commonplace Nightmare, UNICEF (Jan. 23, 2014), https://www.unicef.org/infobycountry/guinea_71072.html [https://perma.cc/6QVL-EA54], mintis tekste: Žr. išnašą 70: Patricia N. Jjemba, p. 306.

TARPTAUTINĖS APSAUGOS – PRIEGLOBSČIO – SUTEIKIMO SĄLYGOS IR PROBLEMINIAI ATITIKIMO ŠIAS SĄLYGAS ASPEKTAI PRIEGLOBSČIO SUTEIKIMO DĖL MOTERŲ GENITALIJŲ ŽALOJIMO BYLOSE

Pagal 1951 m. Konvencijos dėl pabėgėlių statuso 1 straipsnio A skirsnio 2 punktą pabėgėlis yra asmuo, kuris „dėl įvykių, buvusių iki 1951 m. sausio 1 d., arba dėl visiškai pagrįstos baimės būti persekiojamam dėl rasės, religijos, pilietybės, priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar politinių įsitikinimų yra už šalies, kurios pilietis jis yra, ribų ir negali arba bijo naudotis tos šalies gynyba; arba neturėdamas atitinkamos pilietybės ir būdamas už šalies, kurioje anksčiau buvo jo nuolatinė gyvenamoji vieta, ribų dėl tokių įvykių negali ar bijo į ją grįžti“.⁷⁶ Europos Sąjungos teisės aktai taip pat nustato panašų apibrėžimą: „pabėgėlis – trečiosios šalies pilietis, kuris dėl visiškai pagrįstos persekiojimo dėl rasės, religijos, tautybės, politinių pažiūrų ar priklausymo prie tam tikros socialinės grupės baimės yra už šalies, kurios pilietis jis yra, ribų ir negali arba dėl tokios baimės nepageidauja naudotis tos šalies apsauga, arba asmuo be pilietybės, kuris dėl minėtų priežasčių būdamas už šalies, kurioje yra jo ankstesnė įprastinė gyvenamoji vieta, ribų negali ar dėl tokios baimės nepageidauja į ją grįžti ir kuriam netaikomas 12 straipsnis“.⁷⁷

Taigi pabėgėlio statusas, kurį gavus asmuo gali gauti ir prieglobstį, asmeniui yra suteikiamas, kai jis atitinka 1951 m. Konvencijoje ar atitinkamai ES Direktyvoje nustatytas sąlygas. Pirmą, asmuo turi būti persekiojamas (jausti visiškai pagrįstą persekiojimo baimę). Antra, jis turi būti tam tikros rasės, tautybės (pilietybės), išpažinti tam tikrą religiją, turėti tam tikrus politinius įsitikinimus arba priklausyti tam tikrai socialinei grupei. Trečia, turi būti nustatytas priežastinis ryšys tarp persekiojimo ir rasės, tautybės (pilietybės), religijos, politinių įsitikinimų arba priklausymo tam tikrai socialinei grupei, t. y. persekiojimas turi vykti būtent dėl vienos iš šių penkių priežasčių. Ketvirta, asmuo turi būti už šalies, kurios pilietis jis yra arba kur buvo jo ankstesnė nuolatinė gyvenamoji vieta, jeigu asmuo neturi pilietybės, ribų; vadinasi, pabėgėlio statusas negali būti suteiktas asmeniui, kuris vis dar yra valstybėje, kurioje jam gresia pavojus, ir prašydamas prieglobsčio asmuo fiziškai turi būti toje valstybėje, kurioje prieglobsčio yra prašoma. Penkta, asmuo turi negalėti arba bijoti (nepageidauti dėl baimės) pasinaudoti savo valstybės apsauga.

Bylose dėl prieglobsčio suteikimo moterims, kurioms gresia genitalijų žalojimas arba tokia procedūra joms jau yra atlikta, nesutarimai kyla dėl persekiojimo ir visiškai pagrįstos jo baimės būvimo, priklausymo tam tikrai socialinei grupei, priežastinio ryšio bei galimybės gauti

⁷⁶ Konvencija dėl pabėgėlių statuso, Žin. (1997, Nr. 12-227), 1 str. A skirsn. 2 p.

⁷⁷ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų, OL L 337/9, 2011, 2 str. d punktas.

ES Direktyvos 12 str. nurodomos išimtys, tokios kaip tam tikro prieglobsčio turėjimas ir įtarimas padarius nusikaltimą. Toliau šiame straipsnyje ES Direktyvos 12 str. išimtys nagrinėjamos nebus.

valstybės, kurios pilietė yra moteris arba kurioje buvo jos ankstesnė nuolatinė gyvenamoji vieta, apsaugą. Todėl toliau nagrinėsiu kiekvieną iš šių sąlygų atskirai.

VISIŠKAI PAGRĮSTA PERSEKIOJIMO BAIMĖ

Atsižvelgiant į antrame skyriuje aptartas moterų genitalijų žalojimo priežastis bei trečiame skyriuje apžvelgtas kultūrinio spaudimo formas kyla klausimas, ar ši praktika apskritai gali būti laikoma persekiojimu. Moterims MGŽ atliekamas dėl religinių įsitikinimų, tradicijos, tėvai ir seneliai praktiką inicijuoja norėdami užtikrinti geresnę merginos ateitį, pasirūpinti, kad ji ištekėtų ir neturėtų ekonominių problemų. Todėl, iš pirmo žvilgsnio, jų veiksmai nėra panašūs į persekiojimą.

Byloje *Pitcherskaia v. INS* buvo sprendžiamas prieglobsčio suteikimo klausimas homoseksualiai moteriai iš Rusijos.⁷⁸ Pitcherskaia buvo ne kartą sulaikyta; psichiatrijos ligoninėje lankydama homoseksualią draugę, kurios homoseksualumas buvo gydomas elektros šoku ir kitomis terapijomis, buvo prievarta nuvesta pas gydytoją, kur ją apklausė dėl jos seksualinės orientacijos.⁷⁹ Moteriai teko privalomai lankytis terapinėse sesijose, jai diagnozuota lėtai progresuojanti šizofrenija, gydymui paskirti vaistai.⁸⁰ BIA atmetė Pitcherskaia prašymą dėl prieglobsčio suteikimo motyvuodama tuo, kad nepaisant to, jog moteriai buvo taikytas priverstinis psichiatrinis gydymas, milicija ir psichiatrijos institucija ketino ją pagydyti, o ne nubauti, todėl jų veiksmai negali būti laikomi persekiojimu.⁸¹ Tačiau Jungtinių Amerikos Valstijų devintosios apygardos apeliacinis teismas⁸² pakeitė BIA sprendimą ir nurodė, kad persekiojimas yra apibrėžiamas kaip „kančios arba žalos sukėlimas tiems, kurie skiriasi ... tokiu būdu, kuris laikomas įžeidžiančiu“⁸³. Teismas nurodė, kad šis persekiojimo apibrėžimas yra objektyvus ir nepriklauso nuo subjektyvaus persekiotojo ketinimo.⁸⁴ Vertinant situaciją reikia nustatyti, kokius veiksmus tokiomis pat aplinkybėmis protingas asmuo laikytų įžeidžiančiais.⁸⁵ Persekiotojo siekis „išgauti informaciją“⁸⁶, „patenkinti savo sadistinį malonumą“⁸⁷ išgydyti auką ar išgelbėti aukos sielą, kai aukai yra keliami kančia ar daroma žala, yra nesvarbus.⁸⁸ „Persekiojimas, kad ir koku kitu vardu jis būtų pavadintas, išlieka persekiojimu.“⁸⁹

⁷⁸ JAV byla: *Alla Konstantinova Pitcherskaia v. Immigration and Naturalization Service*, 95-70887, United States Court of Appeals for the Ninth Circuit, 24 June 1997, <https://www.refworld.org/cases,USA_CA_9,4152e0fb26.html>, [žiūrėta 2019 01 20].

⁷⁹ Ten pat.

⁸⁰ Ten pat.

⁸¹ Ten pat.

⁸² Anglų kalba: United States Court of Appeals for the Ninth Circuit.

⁸³ Autoriaus versta iš *Sangha v. INS*, 103 F.3d 1482, 1487 (9th Cir. 1997), citata tekste: Žr. išnašą 78: *Alla Konstantinova Pitcherskaia v. Immigration and Naturalization Service*, para 6.

⁸⁴ Žr. išnašą 78: *Alla Konstantinova Pitcherskaia v. Immigration and Naturalization Service*, para 6.

⁸⁵ Ten pat.

⁸⁶ Autoriaus versta iš: *Nasseri v. Moschorak*, 34 F.3d 723, 724-25 (9th Cir. 1994), mintis tekste: Ten pat.

⁸⁷ Autoriaus versta iš: *Lopez Galarza v. INS*, 99 F.3d 954, 958 (9th Cir. 1996), mintis tekste: Žr. išnašą 78: *Alla Konstantinova Pitcherskaia v. Immigration and Naturalization Service*, para 6.

⁸⁸ Žr. išnašą 78: *Alla Konstantinova Pitcherskaia v. Immigration and Naturalization Service*, para 6.

⁸⁹ Autoriaus versta iš: Ten pat.

Nors *Pitcherskaia v. INS* byla nėra susijusi su moterų genitalijų žalojimu, joje vienoje iš pirmųjų aiškiai įvardijama, kad subjektyvus persekiootojo ketinimas nustatant, ar veiksmai yra laikytini persekiojimu, neturi reikšmės ir nurodoma, kad persekiojimui apibrėžti yra taikomi objektyvūs kriterijai. Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių komisaro rekomendacijose taip pat pabrėžiama, kad spaudimas žaloti moterų genitalijas arba sprendimas tai daryti nebūtinai kyla iš piktavališko sumanymo.⁹⁰ Tačiau tai neturi įtakos nustatant persekiojimo faktą, kadangi tam, kad asmens veiksmai būtų laikomi persekiojimu, nėra reikalavimo, jog šie veiksmai kiltų iš piktavališko ketinimo ar noro nubausti.⁹¹

Kitose JTVPK rekomendacijose yra teigiama, kad „nėra abejonės, jog prievarta ir kitos smurto lyties pagrindu formos, tokios kaip ... moterų genitalijų žalojimas ... sukelia smarkų skausmą ir kančią – tiek psichinę, tiek fizinę – ir yra naudojami kaip persekiojimo formos“.⁹² Tad gresiant antrame šio tyrimo skyriuje apžvelgtoms moterų genitalijų žalojimo pasekmėms, kuomet kyla pavojus moters sveikatai ir/ar gyvybei, MGŽ yra laikomas persekiojimu.

Tačiau MGŽ persekiojimu būtų galima laikyti net ir tuomet, jeigu anksčiau aptartos pasekmės nekiltų, kadangi šia praktika yra pažeidžiamos žmogaus teisės. VŽTD 3 str. saugo asmens teisę į „gyvybę, laisvę ir saugumą“, 4 str. nurodo, kad nei vienas žmogus negali būti laikomas „vergijoje ar nelaisvėje“, 5 str. draudžia kankinimus ir žeminantį elgesį, o 13 str. saugo teisę išvykti iš bet kurios šalies, įskaitant savąją.⁹³ *Pitcherskaia v. INS* byloje moterį sulaikant ir prievarta ją gydant nuo nesamos ligos buvo pažeista jos teisė į laisvę ir saugumą. Taigi visomis šiomis VŽTD nuostatomis gali būti remiamasi prieglobsčio suteikimo byloje įrodinėjant, kad šių prigrimintinių teisių atėmimas sukelia persekiojimą.⁹⁴

Kadangi MGŽ dažnai atliekamas mažametėms ar paauglėms, reikia atkreipti dėmesį ir į kiek specifinį vaikų persekiojimą. Remiantis Vaiko teisių konvencijos 19 str. 1 d. vaikas yra saugomas „nuo įvairiausio pobūdžio fizinio ar psichologinio smurto, įžeidimų ar piktnaudžiavimo, priežiūros nebuvimo ar nerūpestingo elgesio, grubaus elgesio ar išnaudojimo, įskaitant seksualinį piktnaudžiavimą“; 24 str. 3 d. uždraudžia visas „[tradicines] praktikas, darančia[s] neigiamą poveikį vaikų sveikatai“; o 28 str. 1 d. garantuoja „vaiko teisę mokytis“.⁹⁵ MGŽ metu mergaitės ir merginos patiria fizinį ir psichologinį smurtą, ši praktika daro neigiamą poveikį jų sveikatai, o gijimo laikotarpiu jos negali eiti į mokyklą, todėl MGŽ pažeidžia visas aukščiau išvardintas vaiko teises, o šių teisių paneigimas vaiko atžvilgiu sukelia persekiojimą.

⁹⁰ UNHCR, “Guidance note on refugee claims relating to female genital mutilation”, Protection Policy and Legal Advice Section Division of International Protection Services (2009, Geneva), p. 9, <<https://www.refworld.org/docid/4a0c28492.html>>, [žiūrėta 2019 01 20]

⁹¹ Ten pat.

⁹² UNHCR “Guidelines on International Protection: Gender-Related Persecution within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees“ (2002, U.N. Doc. HCR/GIP/02/01), p. 3, <<https://www.refworld.org/docid/3d36f1c64.html>>, [žiūrėta 2019 03 27].

⁹³ Universal Declaration of Human Rights, G.A. Res. 217 (III) A, U.N. Doc. A/RES/217(III) (Dec. 10, 1948), art. 4, 5, 13, citatos tekste: Nicholas R. Bednar and Margaret Penland, “Asylum’s Interpretative Impasse: Interpreting Persecution and Particular Social Group Using International Human Rights Law“, *Minnesota Journal of Int’l Law* (2017, Vol. 26:1), p. 176.

⁹⁴ Nicholas R. Bednar and Margaret Penland, “Asylum’s Interpretative Impasse: Interpreting Persecution and Particular Social Group Using International Human Rights Law“, *Minnesota Journal of Int’l Law* (2017, Vol. 26:1), p. 176.

⁹⁵ Vaiko teisių konvencija, Žin. (1995, Nr. 60-1501), 19 str. 1 d., 24 str. 3 d. ir 28 str. 1 d.

MGŽ veiksmai yra laikomi persekiojimu, tačiau, ar dėl šio persekiojimo asmuo jaučia visiškai pagrįstą baimę, reikia paremti subjektyviais (kadangi baimė yra subjektyvus elementas) ir objektyviais (kadangi žodžiai „visiškai pagrįsta“ nurodo objektyvią situaciją) kriterijais⁹⁶. MGŽ grėsmės atveju subjektyvios baimės įrodymas nėra sunkus iššūkis, tačiau labai svarbu parodyti, kad ši baimė yra objektyviai pagrįsta.⁹⁷ To įrodymas būtų didelis MGŽ paplitimas teritorijoje, iš kurios moteris atvyko, bendruomenės ruošimasis moterų genitalijų žalojimą atlikti konkrečiai jai ir/ar merginos tėvų nepajėgumas apsaugoti dukrą.⁹⁸

Paprastai, įrodžius, kad asmuo buvo persekiojamas praeityje, yra preziumuojama, kad jis taip pat turi ir visiškai pagrįstą persekiojimo baimę ateityje.⁹⁹ Prieglobsčio prašančiam asmeniui įrodžius praeities persekiojimą, įrodinėjimo našta yra perkeliama tai neigiančiai šaliai (dažniausiai valstybinei institucijai), kuri gali paneigti prezumpciją įrodžiusi iš esmės pasikeitusias aplinkybes.¹⁰⁰ Nustačius, kad aplinkybės iš tiesų pasikeitė iš esmės, įrodinėjimo našta vėl pereina prieglobsčio prašančiam asmeniui, kuris tokiu atveju jau turėtų įrodyti visiškai pagrįstą persekiojimo baimę ateityje.¹⁰¹ Tačiau kai kurie teismai laikosi nuomonės, kad MGŽ yra vienkartinio pobūdžio aktas ir, jeigu moterų genitalijų žalojimo procedūra jau yra atlikta, moteris nebeturi visiškai pagrįstos persekiojimo baimės, kadangi ši procedūra ateityje jai jau negali būti pakartota.¹⁰² Byloje *In re A-T-BIA* nusprendė, kad dėl savo pobūdžio MGŽ yra atliekamas tik vieną kartą, todėl jau pats procedūros atlikimas reiškia esminių aplinkybių pasikeitimą, kurioms pasikeitus pareiškėja nebejaučia visiškai pagrįstos persekiojimo baimės dėl galimo procedūros atlikimo ateityje.¹⁰³ Toje pačioje byloje BIA konstatavo, kad moterų genitalijų žalojimas negali būti laikomas besitęsiančiu persekiojimu, kadangi, priešingai negu priverstinė sterilizacija, nesukelia ilgai trunkančių fizinių ir emocinių pasekmių.¹⁰⁴ Toks požiūris iš karto paneigia ateities persekiojimo prezumpciją ir perkelia įrodinėjimo našta prieglobsčio prašančiam asmeniui. Be to, labai apsunkina galimybę įrodyti visiškai pagrįstą ateities persekiojimo baimę, kadangi konstatuoja, jog dėl vienkartinio procedūros pobūdžio, ją atlikus, ateityje ji negalės būti pakartota, o pasekmės nėra tokios didelės, kad galėtų būti jaučiamas nuolat besitęsiantis persekiojimas.

Nesutikdamas su BIA nuomone, Generalinis prokuroras panaikino šį BIA sprendimą ir perdavė bylą nagrinėti iš naujo.¹⁰⁵ Savo sprendimą jis grindė tuo, kad BIA suklydo teigdama, jog

⁹⁶ UNHCR *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees* (Geneva, 1992), paras. 37, 38.

⁹⁷ Melanie A. Conroy, “Refugees Themselves: The Asylum Case for Parents of Children at Risk of Female Genital Mutilation”, *Harvard Human Rights Journal* (2009, Vol. 22), p. 114.

⁹⁸ Ten pat.

⁹⁹ 8 C.F.R. § 1208.13(b)(1) (2007), mintis tekste: Pooja Shah, “Cutting Female Genital Mutilation from the United States: A European-Influenced Proposal to Alter State and Federal Legal Responses When Affording Relief to Somali Victims in Minnesota”, *Cardozo Journal of Law & Gender* (2016, Vol. 22), p. 593.

¹⁰⁰ 8 C.F.R. § 1208.13(b)(1)(i)(A) (1997), citata tekste: ten pat, p. 594.

¹⁰¹ 8 C.F.R. § 1208.13(b)(1)(i)(A) (1997), mintis tekste: ten pat.

¹⁰² Žr. išnašą 90: UNHCR, “Guidance note on refugee claims relating to female genital mutilation”, p. 8.

¹⁰³ JAV byla: *In re A-T-*, 24 I&N Dec. 296 (BIA 2007).

¹⁰⁴ Ten pat.

¹⁰⁵ JAV byla: *Matter of A-T-*, 24 I&N Dec. 617 (A.G. 2008), United States Attorney-General, 22 September 2008, p. 621, <https://www.refworld.org/cases,USA_AG,48d8a0df2.html>, [žiūrėta 2019 01 23].

MGŽ yra vienkartinio pobūdžio aktas, kuris negali būti pakartotas ateityje ir pažymėjo, kad teismai yra pripažinę, jog MGŽ gali būti pakartotas.¹⁰⁶ Generalinis prokuroras nurodė, kad pati BIA suteikė prieglobstį moterims, kurioms genitalijų žalojimas buvo atliktas daugelį kartų¹⁰⁷ (byloje nurodyta, kad vienai iš pareiškėjų MGŽ buvo pakartotas apie penkis kartus¹⁰⁸). BIA taip pat suklydo sutelkdama dėmesį į tai, kad ateityje turi pasikartoti identiška persekiojimo forma.¹⁰⁹ Visų pirma, Pasaulinė sveikatos organizacija išskiria keturias MGŽ formas¹¹⁰, tad jeigu moteriai yra atliekamas vienos formos moterų genitalijų žalojimas, ateityje, nusprendus, kad buvo atlikta netinkama forma, MGŽ gali būti pakartotas, o infibuliacijos atveju gali būti pakartota dalis šios procedūros, pavyzdžiui, kai po gimdymo tenka užsiūti atsivėrusią vietą¹¹¹. Antra, persekiojimas ateityje gali įvykti ir dėl kitos, nebūtinai MGŽ, priežasties, kadangi byloje prašymas suteikti prieglobstį MGŽ patyrusioms moterims, dažniausiai yra grindžiamas persekiojimu dėl moters priklausymo tam tikrai socialinei grupei.¹¹² Vadinasi pareiškėjai nėra būtina įrodyti, kad ateities persekiojimas vyks būtent moterų genitalijų žalojimo forma.

Matter of A-T- byloje Generalinis prokuroras nepateikė savo nuomonės dėl BIA teiginio, jog MGŽ nėra besitęsiantis persekiojimas (priešingai negu priverstinė sterilizacija)¹¹³. Tačiau JTVPK rekomendacijose nurodoma, kad dėl nuolatinio ir negrįžtamo moterų genitalijų žalojimo, kuris gali įvykti kita forma ir/ar turėti ilgalaikes sveikatos pasekmes, pobūdžio, MGŽ yra laikomas nuolat besitęsiančiu persekiojimu.¹¹⁴ Tuo tarpu Jungtinių Amerikos Valstijų teismai šiuo klausimu yra itin nenuoseklūs¹¹⁵. MGŽ nuolat besitęsiančiu persekiojimu laikė Antrosios¹¹⁶ ir Devintosios¹¹⁷ apygardų apeliaciniai teismai, o Trečiosios, Penktosios ir Septintosios apygardų apeliaciniai teismai laikėsi nuomonės, kad MGŽ aukoms ši procedūra negali būti pakartota, todėl moterims, kurioms genitalijų žalojimas jau yra atliktas, prieglobstis negali būti suteiktas.¹¹⁸

Taigi, nepaisant to, kad tėvai ir/ar kiti giminaičiai inicijuodami MGŽ atlikimą neturi piktavališkų ketinimų ir, savo supratimu, atlieka naudingą merginos ateičiai veiksmą, MGŽ dėl įvairių neigiamų pasekmių sveikatai, žmogaus teisių ir laisvių bei vaiko teisių pažeidimo yra laikomas persekiojimu. Tam, kad asmuo atitiktų visiškai pagrįstos persekiojimo baimės kriterijų, jis turi įrodyti subjektyvų ir objektyvų elementus. Problema iškyla tuomet, kai objektyvų elementą reikia įrodyti jau po MGŽ procedūros atlikimo. Nors teisės mokslininkai gana

¹⁰⁶ Ten pat.

¹⁰⁷ Ten pat.

¹⁰⁸ *Matter of S-A-Kand H-A-H-*, 24 I&N Dec. 464, 465 (BIA 2008), mintis tekste: ten pat, p. 621, 622.

¹⁰⁹ Žr. išnašą 105: *Matter of A-T-*, p. 622.

¹¹⁰ World Health Organization, “Classification of female genital mutilation”, <<https://www.who.int/reproductivehealth/topics/fgm/overview/en/>>, [žiūrėta 2019 01 08].

¹¹¹ Žr. išnašą 105: *Matter of A-T-*, p. 622.

¹¹² Ten pat

¹¹³ Žr. išnašą 103: *In re A-T-*.

¹¹⁴ Žr. išnašą 90: UNHCR, “Guidance note on refugee claims relating to female genital mutilation”.

¹¹⁵ Jordan Rhodes, “The Membership of a Particular Social Group: Forging a Space for Victims of Female Genital Mutilation”, *The King's Student Law Review* (2018, Volume IX, Issue 1), p. 11.

¹¹⁶ *Bah v Mukasey* 529 F.3d 99 (2d Cir. 2008), mintis tekste: ten pat.

¹¹⁷ JAV byla: *Mohammed v. Gonzales*, 400 F.3d 785 (9th Cir. 2005).

¹¹⁸ R. Zaman, 'Female Genital Mutilation: Membership in a Particular Social Group and Past vs. Future Persecution: A Comparative Look at Asylum Laws for Women Who Have Been Subjected to FGM in the United States and the United Kingdom' (2010) 16 *New England Journal of International and Comparative Law* 225, 232, mintis tekste: Žr. išnašą 115: Jordan Rhodes.

vienareikšmiškai teigia, kad moterų genitalijų žalojimas dėl savo specifikos ir ilgalaikių pasekmių yra besitęsiantis persekiojimas, teismai nepateikia nuoseklaus požiūrio ir kai kurie iš jų kategoriškai prieštarauja mokslininkų nuomonei.

PRIKLAUSYMAS TAM TIKRAI SOCIALINEI GRUPEI

Kita būtina prieglobsčio suteikimo sąlyga yra persekiojimas dėl asmens rasės, religijos, pilietybės (tautybės), priklausymo tam tikrai socialinei grupei ar politinių įsitikinimų, t. y. tam, kad asmuo gautų prieglobstį, jis turi įrodyti, jog yra tam tikros rasės, pilietybės (tautybės), išpažįsta tam tikrą religiją, turi tam tikrus politinius įsitikinimus arba priklauso tam tikrai socialinei grupei. Kadangi 1951 m. Konvencijoje nėra numatytas atskiras persekiojimo dėl lyties pagrindas, moterų genitalijų žalojimo atveju labiausiai paplitęs įrodinėjimas, jog persekiojimas vyksta dėl priklausymo tam tikrai socialinei grupei, nors, priklausomai nuo situacijos, moterys, siekiančios gauti prieglobstį dėl jų bendruomenėje praktikuojamo MGŽ, galėtų įrodinėti beveik bet kurį iš šių penkių persekiojimo pagrindų.

Prieglobsčio suteikimo dėl MGŽ bylose tam tikros socialinės grupės pagrindas taip plačiai paplitęs todėl, kad įstatymų leidžiamosios valdžios atstovai nėra sukūrę universalus apibrėžimo, kas konkrečiai turėtų būti laikoma tam tikra socialine grupe.¹¹⁹ „Prieglobsčio teisės istorija rodo, kad „socialinės grupės“ kategorija turėtų prisitaikyti prie nuolat-besikeičiančios pabėgėlio situacijos.“¹²⁰ Iš pradžių, Jungtinėse Amerikos Valstijose prieglobstis buvo suteikiamas Antrojo pasaulinio karo pabėgėliams¹²¹, o nuo 1960 m. – komunistinių ir Artimųjų Rytų šalių piliečiams¹²². Vėliau prieglobsčio teisė JAV buvo plėtojama ir prieglobstis buvo suteikiamas įvairesnių kategorijų žmonėms.¹²³ Nesant universalus socialinės grupės apibrėžimo teismai yra laisvi nustatyti savo standartus, kas lemia skirtingą teismų praktiką valstybėse ar netgi valstybių teritorijose.¹²⁴ Universalus apibrėžimo nebūvimas gali būti naudingas, kadangi šiai kategorijai galima bandyti priskirti viską, kas neatitinka kitų keturių. Tačiau dėl itin plačios kompetencijos teismui suteikimo jaučiamas teisinio apibrėžtumo ir aiškumo trūkumas. Moterys, siekiančios

¹¹⁹ Susanne J. Prochazka, *There is No Honor in Honor Killings: Why Women at Risk for Defying Socialsexual Norms must be Considered a "Particular Social Group" Under Asylum Law*, 34 T. JEFFERSON L. REV. 445, 454 (2012), mintis tekste: Joanna J. Kallinosi „Refugee Roulette: a Comparative Analysis of Gender-Related Persecution in Asylum Law“, *Depaul J. Women, Gen & L.* (2017, Volume 6, Numer 1), p. 59.

¹²⁰ Autoriaus versta iš: Katelyn Masetta-Alvarez, „Tearing down the Wall between Refugee and Gang-Based Asylum Seekers: Why the United States Should Reconsider Its Stance on Central American Gang-Based Asylum Claims“, *Case Western Reserve Journal of International Law* (2018, 50), p. 377.

¹²¹ History Unfolded US. Newspapers and the Holocaust: President Truman Orders Quota Preference for Displaced Persons, U.S. HOLOCAUST MEMORIAL MUSEUM (last visited Mar. 10, 2018), <https://newspapers.ushmm.org/events/president-truman-orders-quota-preference-for-displaced-persons> [<https://perma.cc/F37D-ML6Q>], mintis tekste: ten pat, p. 382.

¹²² Gregg A. Beyer, *Affirmative Asylum Adjudication in the United States*, 6 GEO. IMMIGR. L.J. 253, 259 (1992), mintis tekste: Žr. išnašą 120: Katelyn Masetta-Alvarez, p. 382, 383.

¹²³ Žr. išnašą 120: Katelyn Masetta-Alvarez, p. 383, 384.

¹²⁴ Žr. išnašą 119: Susanne J. Prochazka, mintis tekste: Joanna J. Kallinosi.

gauti prieglobstį, yra priverstos įsprausti savo pareiškimus į dviprasmės kategorijos rėmus,¹²⁵ t. y. pateikti įrodymus pagal teismų nustatytus priklausymo tam tikrai socialinei grupei standartus, kurie neretai gali neatspindėti konkrečios situacijos.

Pirmą kartą lytis kaip tam tikros socialinės grupės apibrėžimo komponentas nedviprasmiškai pripažinta Jungtinių Amerikos Valstijų *In re Kasinga* byloje 1996 m.¹²⁶ Šis BIA sprendimas prieglobsčio suteikimo byloje yra laikomas lūžio tašku.¹²⁷

19 – metų pareiškėja nurodė, kad yra Tchamba-Kunsuntu genties, įsikūrusios šiaurinėje Togo dalyje, narė. Pareiškėjos teigimu, šioje gentyje moterų genitalijų žalojimas įprastai atliekamas 15 – metų merginoms, tačiau jai, sulaukus šio amžiaus, pavyko MGŽ išvengti dėl savo įtakingo tėvo apsaugos. Po tėvo mirties pagal genties papročius pagrindine šeimos figūra tapo jos tėvo sesuo, o pareiškėjos motina buvo atskirta nuo šeimos, todėl išvyko iš Togo į Beniną, kur apsigyveno su savo šeima. Pareiškėjai sulaukus 17 metų, jos teta priverstė ją sudaryti poligaminę santuoką su 45 metų vyru, kuris jau turėjo tris žmonas. Pagal genties papročius pareiškėjos teta ir vyras planavo atlikti jai moterų genitalijų žalojimą. Mergina bijojo gresiančios procedūros, todėl, sesers padedama, išvyko iš Togo.¹²⁸

Byloje Jungtinių Amerikos Valstijų Valstybės departamentas pateikė išvadą, patvirtinančią, kad kai kurios etninės Togo grupės praktikoja MGŽ ir netgi 50 % Togo moterų gali būti atliktas moterų genitalijų žalojimas. Išvadoje taip pat pažymėta, kad policija retai įsikiša, sprendžiant Toge gana plačiai paplitusio smurto prieš moteris problemas, o antroje išvadoje patvirtinama, kad Togo vyriausybės karinės ir saugumo pajėgos buvo susijusios su sunkiais žmogaus teisių pažeidimais.¹²⁹

Šioje byloje BIA suformulavo tokį tam tikros socialinės grupės apibrėžimą: „jaunos Tchamba-Kunsuntu genties, kuri praktikoja MGŽ, moterys, kurioms MGŽ nebuvo atliktas ir kurios prieštarauja šiai praktikai.“¹³⁰ Šis sprendimas buvo priimtas nuosekliai laikantis ankstesnėje byloje BIA pateiktu išaiškinimu, kad persekiojimas dėl visų penkių pagrindų yra nukreiptas į nepakeičiamas charakteristikas, t. y. tokias, kurių asmuo negali pakeisti arba jos yra tokios fundamentalios asmens identitetui ar sąžinei, jog negali būti reikalaujama, kad asmuo jas pakeistų.¹³¹ BIA nurodė, kad buvimas jauna moterimi ir Tchamba-Kunsuntu genties nare yra charakteristikos, kurių asmuo negali pakeisti, o nepažeistų genitalijų turėjimo charakteristika jaunai moteriai yra tokia fundamentali, jog iš jos negali būti reikalaujama tai pakeisti.¹³² Pagal šį BIA nustatytą tam tikros socialinės grupės apibrėžimą, jaunos moterims, kurioms gresia MGŽ tapo įmanoma gauti prieglobstį, tačiau vis dar liko neišspręsta situacija, kai procedūra jau yra atlikta. Taip pat BIA savo formuluotėje nurodė būtent jauną moterį, kas dirbtinai susiaurina

¹²⁵ Valerie Plant, Honor Killings and the Asylum Gender Gap, 15 J. TRANSNAT'L L. & POL'Y 109, 120 (2005), mintis tekste: Joanna J. Kallinosis „Refugee Roulette: a Comparative Analysis of Gender-Related Persecution in Asylum Law“, *Depaul J. Women, Gen & L.* (2017, Volume 6, Numer 1), p. 59.

¹²⁶ M. Randall, 'Refugee Law and State Accountability for Violence Against Women: A Comparative Analysis of Legal Approaches to Recognizing Asylum Claims Based on Gender Persecution' (2002) 25 *Harvard Women 's Law Journal* 281, 295, mintis tekste: Žr. išnašą 115: Jordan Rhodes, p. 10.

¹²⁷ Ten pat.

¹²⁸ JAV byla: *In Re Fauziya Kasinga*, 211. & N. Dec. 357 (B.I.A. 1996) (13 June 1996), p. 358.

¹²⁹ Ten pat, p. 362.

¹³⁰ Autoriaus versta iš: ten pat p. 365.

¹³¹ JAV byla: *In Re Acosta* [1985] 19 1 & N 211 (US Board of Immigration Appeals), p. 233.

¹³² Žr. išnašą 128: *In Re Fauziya Kasinga*, p. 366.

galinčiųjų gauti prieglobstį ratą. Manau, BIA tokią formuluotę naudojo todėl, kad rizika, jog MGŽ bus atliktas vyresniame amžiuje yra mažesnė ir tokie atvejai yra rečiau paplitę. Tačiau, žiūrint objektyviai, amžius neturi būti kriterijus, sprendžiant dėl prieglobsčio suteikimo, ir, jeigu vyresnio amžiaus moteris įrodo visus kitus kriterijus, prieglobstis, nediskriminuojant dėl amžiaus, jai turi būti suteikiamas.

Nustatant priklausymą tam tikrai socialinei grupei ir identifikuojant pačią grupę, reikėtų atkreipti dėmesį į keletą aspektų.¹³³ „Pirma, tarptautinėje prieglobsčio teisėje nėra tam tikro darnos, bendradarbiavimo, homogeniškumo ar tarpusavio priklausomybės tarp grupės narių reikalavimo tam, kad nariai būtų pripažinti priklausantys tam tikrai socialinei grupei.“¹³⁴ Taigi grupės nariai neturi būti siejami artimais ryšiais ir gali būti netgi nepažįstami tarpusavyje. „Antra, nėra reikalavimo, kad santykiai tarp grupės narių būtų savanoriški ir/ar grįsti priklausymu asociacijai.“¹³⁵ „Trečia, grupė gali būti apibrėžta plačiai, kadangi ne visi tam tikros socialinės grupės nariai turi būti persekiojami.“¹³⁶ „Ketvirta, ir svarbiausia, ... vienijanti charakteristika negali būti pati persekiojimo baimė.“¹³⁷

Kaip išaiškino Jungtinės Karalystės apeliacinis teismas, dėl paskutiniojo aspekto prieglobstis pareiškėjai nebuvo suteiktas *RM Sierra Leone v. Secretary of State for the Home Department*¹³⁸ byloje. Siera Leonės gyventoja priklausė Mendi genčiai ir, mirus jos močiutei, paveldėjo MGŽ atlikėjos statusą.¹³⁹ Grupė moterų, ketindamos pareiškėją paversti iniciacijos komiteto – Bundo, nare, ketino prievarta atlikti jai moterų genitalijų žalojimą.¹⁴⁰ Dėl šios priežasties pareiškėja paliko valstybę ir siekė gauti prieglobstį Jungtinėje Karalystėje.¹⁴¹ Prieglobsčio prašymą teismas atmetė, nurodydamas, kad pareiškėja neįrodė visiškai pagrįstos persekiojimo baimės ir priklausymo tam tikrai socialinei grupei.¹⁴² Visiškai pagrįstos persekiojimo baimės nebūvimą apeliacinis teismas motyvavo tuo, kad „atsižvelgiant į objektyvius įrodymus Siera Leonėje MGŽ praktikuojamas taip plačiai, jog merginų, kurioms moterų genitalijų žalojimas buvo atliktas skaičius siekia 80-90 % ... kadangi MGŽ yra plačiai

¹³³ Žr. išnašą 115: Jordan Rhodes, p. 9.

¹³⁴ Autoriaus versta iš: *Islam v Secretary of State for the Home Department; R v Immigration Appeal Tribunal and Another, Ex parte Shah* [1999] 2 AC 629, para. 643 per Lord Steyn, para. 651 per Lord Hoffmann, para. 657 per Lord Hope, para. 661 per Lord Millett, mintis tekste: ten pat.

¹³⁵ Autoriaus versta iš: *NS (Social Group - Women - Forced marriage) Afghanistan CG* [2004] UKIAT 00328 [53], adopting the Canadian Supreme Court's *Ward* judgment, mintis tekste: Žr. išnašą 115: Jordan Rhodes, p. 9.

¹³⁶ Autoriaus versta iš: *Fornah v Secretary of State for the Home Department* [2006] UKHL 46, para. 113 per Baroness Hale, mintis tekste: Žr. išnašą 115: Jordan Rhodes, p. 9.

¹³⁷ Autoriaus versta iš: *Islam v Secretary of State for the Home Department; R v Immigration Appeal Tribunal and Another, Ex parte Shah* [1999] 2 AC, para. 656 per Lord Hope, mintis tekste: Žr. išnašą 115: Jordan Rhodes, p. 9.

¹³⁸ Jungtinės Karalystės byla: *RM (Sierra Leone - Female Genital Mutilation - Membership of a Particular Social Group) Sierra Leone v. Secretary of State for the Home Department*, [2004] UKIAT 00108, United Kingdom: Asylum and Immigration Tribunal / Immigration Appellate Authority, 17 May 2004, <https://www.refworld.org/cases,GBR_AIT,43fc2d7719.html>, [žiūrėta 2019 03 21].

¹³⁹ Ten pat, p. 2.

¹⁴⁰ Ten pat.

¹⁴¹ Ten pat.

¹⁴² Ten pat, p. 4.

paplitęs, [merginos Siera Leonėje] visada turi nuolatinę baimę“.¹⁴³ Savo sprendimu teismas, iš esmės, patvirtino, kad pareiškėja jaučia visiškai pagrįstą persekiojimo baimę, tačiau tuo pačiu nurodė, jog toks baimės jautimas yra nepakankamas, kadangi ją jaučia visos Siera Leonėje gyvenančios moterys. Taip teismas *ex officio* praplėtė 1951 m. Konvencijoje nustatytą visiškai pagrįstos baimės reikalavimą, pridėdamas tai, kad tokia baimė neturi būti jaučiama kitų tame krašte gyvenančių panašioje situacijoje esančių asmenų arba prieglobsčio prašanti moteris turi jausti didesnę ar kitokią baimę.

Iš kitos pusės, šių panašioje situacijoje esančių asmenų teismas nelaikė tam tikra socialine grupe. Visų pirma, apeliacinis teismas nurodė, kad vien būvimas jauna moterimi negali sukurti tam tikros socialinės grupės, kadangi toks apibūdinimas tiktų visoms jaunoms Siera Leonėje gyvenančioms moterims (o teismai vengia įvardinti tokias plačias socialines grupes, kadangi yra bijoma, jog tokiu atveju šalį užklups migrantų antplūdis¹⁴⁴).¹⁴⁵ JTVPK savo rekomendacijose taip pat atkreipia dėmesį, kad „grupės dydis kartais naudojamas kaip pagrindas atsisakant pripažinti „moteris“ apskritai kaip tam tikrą socialinę grupę“.¹⁴⁶ JTVPK teigimu šis argumentas nepagrįstas, kadangi kiti prieglobsčio suteikimo pagrindai nėra suvaržyti dydžio reikalavimu.¹⁴⁷ Pavyzdžiui, rasės ir religijos pagrindams kartais gali būti būdinga itin didelė populiacija.

Antra, teismas pasisakė, kad kadangi MGŽ yra taip plačiai paplitęs, mažumai (10-20 %) Siera Leonėje gyvenančių moterų MGŽ nėra atliktas ir jos sudaro tam tikrą socialinę grupę. Tačiau ši socialinė grupė yra jungiama persekiojimo baimės, o tai, pagal aukščiau išvardintus aspektus, nėra tinkamas grupės apibrėžimas, kadangi grupė turi egzistuoti nepriklausomai nuo persekiojimo.¹⁴⁸

Trečia, kaip dar vieną charakteristiką, kuri padėtų identifikuoti tam tikrą socialinę grupę, kuriai galėtų priklausyti pareiškėja, teismas nurodė priklausymą iniciacijos komitetui Bundo.¹⁴⁹ Tačiau tam, kad pareiškėja priklausytų Bundo, jai turi būti atliktas moterų genitalijų žalojimas, o kol pareiškėja nėra nukentėjusi nuo MGŽ, ji nepriklauso Bundo.¹⁵⁰ Vadinasi ir šiuo atveju negalima identifikuoti tam tikros socialinės grupės, kuriai priklausytų pareiškėja ir dėl kurios ji būtų persekiujama.¹⁵¹ Tokiu būdu teismas sukūrė uždara ratą, kuomet pareiškėja galėtų priklausyti tam tikrai socialinei grupei tik tada, jeigu MGŽ jai būtų atliktas. Tačiau būtent dėl procedūros atlikimo baimės ji ir kreipėsi dėl prieglobsčio suteikimo. Be to, yra labai tikėtina, kad

¹⁴³ Ten pat.

¹⁴⁴ Karen Musalo, Protecting Victims of Gendered Persecution: Fear of Floodgates or Call to (Principled) Action?, 14 VA. J. Soc. POL'Y POLICY & L. 119, 120 (2007) (providing an in-depth discussion of the floodgates fear and why it is largely unfounded), mintis tekste: Megan Galicia, “Fits and Starts: Towards Recognizing Gender as a Basis for Asylum in the Eighty Circuit Court of Appeals“, *UMKC Law Review* (2017, Vol. 85:4), p. 1019.

¹⁴⁵ Žr. išnašą 138: *RM (Sierra Leone - Female Genital Mutilation - Membership of a Particular Social Group) Sierra Leone v. Secretary of State for the Home Department*, p. 4.

¹⁴⁶ Autoriaus versta iš: Žr. išnašą 92: UNHCR “Guidelines on International Protection: Gender-Related Persecution within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees“ p. 7.

¹⁴⁷ Ten pat.

¹⁴⁸ Žr. išnašą 138: *RM (Sierra Leone - Female Genital Mutilation - Membership of a Particular Social Group) Sierra Leone v. Secretary of State for the Home Department*, p. 4.

¹⁴⁹ Ten pat.

¹⁵⁰ Ten pat.

¹⁵¹ Ten pat.

procedūrą atlikus teismas nustatytų, jog moteris nebeturi visiškai pagrįstos persekiojimo baimės, kadangi procedūra jai jau nebegresia (kaip jau minėta anksčiau, dėl MGŽ kaip nuolat besitęsiančio persekiojimo teismų pozicija išsiskiria). Taigi teismas savo išaiškinimu sukūrė tokią situaciją, kuomet paneigė bet kokią galimybę pareiškėjai gauti prieglobstį.

Mano vertinimu, teismas buvo neteisis priimdamas tokį sprendimą. *In re Kasinga* byloje, buvo pripažinta, kad jaunų tam tikros genties moterų, kurioms MGŽ nėra atliktas ir kurios prieštarauja šiai praktikai, grupė egzistuoja nepriklausomai nuo persekiojimo.¹⁵² Vadinasi šioje byloje, nepaisant vykdomo persekiojimo, taip pat egzistuoja jaunų Siera Leonės moterų grupė, kurioms moterų genitalijų žalojimas nėra atliktas ir kurios prieštarauja, kad tai joms būtų atlikta. Nepaisant to, ar persekiojimas vyks, jos vis tiek bus jaunos moterys, MGŽ joms nebus atliktas ir jos prieštarauja šiai praktikai.

Kita socialinė grupė, kurios egzistavimą paneigė teismas, buvo susijusi su priklausymu Bundo iniciacijos komitetui. Teismo teigimu, kol nebuvo patenkintos visos įstojimo į komitetą sąlygos, tol pareiškėja nepriklausė tam tikrai socialinei grupei. Tačiau teismas neįvertino, kad pareiškėja buvo persekiojama būtent dėl to, kad nenorėjo priklausyti šiai grupei. Pareiškėjai tapus Bundo nare, kiti komiteto nariai automatiškai nustotų ją persekioti, bet persekiojo tol, kol ji nepriklausė komitetui. Todėl pareiškėjos padėtyje tam tikra socialinė grupė taip pat galėtų būti apibrėžiama kaip jaunų Siera Leonėje gyvenančių moterų, kurioms MGŽ nėra atliktas ir kurios yra išrinktos perimti MGŽ atlikėjų pareigas, tačiau prieštarauja šiai praktikai, grupės veiklai bei tam, kad MGŽ joms būtų atliktas ir jos taptų grupės narėmis.

Kai kurios institucijos pabrėžia, kad prieglobsčio teisė yra sukurta užtikrinti, jog nebūtų pažeidžiamos tarptautiniu mastu pripažintos žmogaus teisės.¹⁵³ Autoriai Nicholas R. Bednar ir Margaret Penland atkreipia dėmesį, kad VŽTD 2 str. yra numatyta kiekvieno asmens teisė naudotis visomis VŽTD paskelbtomis teisėmis ir laisvėmis, be jokių skirtumų, tokių kaip lytis, o 14 str. užtikrina asmens teisę siekti ir gauti prieglobstį kitoje valstybėje.¹⁵⁴ Skaitant kartu, šios nuostatos palaiko teiginį, kad byloje, kuriose pareiškėjai persekiojimo pagrindu nurodo priklausymą tam tikrai socialinei grupei, sprendimų priėmėjai turėtų remtis „lytimi-grįsta perspektyva“.¹⁵⁵ „Šios nuostatos taip pat sustiprina argumentą, kad lytis turėtų būti apsaugota pagal tam tikros socialinės grupės kategoriją“.¹⁵⁶

Dar viena ypatinga socialinė grupė, dėl kurios pripažinimo teismuose neturėtų kilti diskusijos, kadangi visuomenė ir taip automatiškai ją išskiria, ir kuriai pripažinti netgi nėra būtina išskirti lyties charakteristiką, yra vaikai. „Daugumoje bendruomenių vaikai yra atskirti nuo

¹⁵² Žr. išnašą 128: *In Re Fauziya Kasinga*, p. 366.

¹⁵³ Žr. išnašą 120: Katelyn Masetta-Alvarez, p. 386, 388.

¹⁵⁴ Žr. išnašą 93: Universal Declaration of Human Rights, art. 2, 14, citatos tekste: Nicholas R. Bednar and Margaret Penland, p. 175, 176.

¹⁵⁵ Asylum Officer Basic Training, Female Asylum Applicants and Gender-Related Claims, U.S. CITIZENSHIP & IMMIGRATION SERVS. (Mar. 12, 2009), <https://www.uscis.gov/sites/default/files/USCIS/Humanitarian/Refugees%20%26%20Asylum/Asylum/AOBT%20Lesson%20Plans/Female-Asylum-Applicants-Gender-RelatedClaims-31aug10.pdf>, p. 16–17, mintis tekste: Žr. išnašą 94: Nicholas R. Bednar and Margaret Penland.

¹⁵⁶ Autoriaus versta iš ten pat: Asylum Officer Basic Training, Female Asylum Applicants and Gender-Related Claims, U.S. CITIZENSHIP & IMMIGRATION SERVS. p. 27, mintis tekste: Žr. išnašą 94: Nicholas R. Bednar and Margaret Penland..

suaugusiųjų, kadangi jie yra suprantami kaip reikalingi specialaus dėmesio ir priežiūros¹⁵⁷, tačiau moterų genitalijų žalojimo, kuris dažnai atliekamas mažametėms arba paauglėms, atveju, vaikai negauna šio jiems priklausančio rūpesčio. Vietoj to yra pažeidžiamos jų prigimtinės teisės. Kadangi būvimas vaiku yra toks specifinis bruožas ir dauguma bendruomenių vienokiu ar kitokiu būdu išskiria vaikus iš suaugusiųjų tarpo, vaikai, pridėdant kelias kitas charakteristikas, pavyzdžiui, nepilnametės tam tikros genties mergaitės, kurioms MGŽ nėra atliktas, gali sudaryti atskirą socialinę grupę. „Nepaisant to, kad amžius, griežtąja termino prasme, nėra įgimtas ar pastovus ... būvimas vaiku yra nepakeičiama charakteristika bet kuriuo laiko momentu ... faktas, kad vaikas galiausiai užaugs yra nesvarbus tam tikros socialinės grupės identifikavimui, kadangi [grupė identifikuojama] remiantis pareiškimo prieglobsčio gavimui pateikimo momentu esančiomis aplinkybėmis. Būvimas vaiku yra tiesiogiai susijęs su asmens identitetu tiek iš bendruomenės, tiek iš paties vaiko perspektyvos.“¹⁵⁸ Daug visuomenės struktūros elementų yra susiję su asmens amžiumi (preziumuojant, kad sulaukęs tam tikro amžiaus asmuo yra pakankamai subrendęs ir galintis atsakyti už savo veiksmus), pavyzdžiui, karinės prievolės atlikimas, balsavimo rinkimuose teisė, asmens gebėjimas duoti informuotą sutikimą lytiniais santykiams, santuoka ar netgiėjimas į mokyklą.¹⁵⁹ „Vaikai taip pat turi bendras charakteristikas, tokias kaip nekaltumas [naivumas], santykinis nebrandumas, lengvas įspūdžio [įtaigos] jiems darymas ir besivystantys pajėgumai.“¹⁶⁰ Dėl išskirtinės vaiko padėties, jo apsaugai yra skiriamas didesnis tarptautinės bendruomenės dėmesys, todėl į visas šioje pastraipoje išvardintas charakteristikas turi būti atsižvelgiama identifikuojant tam tikrą socialinę grupę prieglobsčio suteikimo dėl MGŽ bylose.

Taigi tam tikros socialinės grupės pagrindas prieglobsčio suteikimo bylose yra naudojamas užpildyti visoms teisės aktų kūrėjų nenumatytais pagrindinių žmogaus teisių pažeidimo situacijoms. Tam, kad asmuo būtų pripažintas priklausantis tam tikrai socialinei grupei, jis turi įrodyti, kad jo socialinei grupei yra būdingos neįmanomos pakeisti arba tokios fundamentalios, kad jų nebūtų galima reikalauti pakeisti charakteristikos. Būvimas moterimi teismų buvo pripažintas viena iš nepakeičiamų charakteristikų, tačiau nepakankama sudaryti tam tikrai socialinei grupei. Todėl MGŽ prieglobsčio suteikimo bylose moterys turi nurodyti daugiau nepakeičiamų grupei būdingų charakteristikų, tarp kurių negali būti pats persekiojimas. Kadangi MGŽ neretai atliekamas nepilnametėms, prieglobsčio suteikimo bylose apibrėžiant tam tikrą socialinę grupę turi būti atsižvelgiama ir į praktika daromus vaiko teisių pažeidimus.

¹⁵⁷ Autoriaus versta iš UNHCR, “Guidelines on International Protection: Child Asylum Claims under Articles 1(A)2 and 1(F) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees“ (2009, U.N. Doc. HCR/GIP/09/08) p. 19, <<https://www.unhcr.org/publications/legal/50ae46309/guidelines-international-protection-8-child-asylum-claims-under-articles.html>>, [žiūrėta 2019 03 24].

¹⁵⁸ Autoriaus versta iš Žr. išnašą 157: UNHCR, “Guidelines on International Protection: Child Asylum Claims under Articles 1(A)2 and 1(F) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees“.

¹⁵⁹ Ten pat.

¹⁶⁰ Autoriaus versta iš ten pat.

PRIEŽASTINIS RYŠYS

Dar viena prieglobsčio suteikimo sąlyga yra tai, kad persekiojimas turi vykti dėl bent vienos iš 1951 m. Konvencijoje nurodytų priežasčių. Todėl jeigu persekiojimas vyks dėl asmeninių priežasčių (o tokia persekiojimo priežastis neretai yra pripažįstama persekiojimo lyties pagrindu byloje) ir nebus nukreiptas į rasę, tautybę, religijos išpažinėjus, politinę nuomonę turinčiuosius ar socialinę grupę, prieglobstis, toks, kokį numato 1951 m. Konvencija, negalės būti suteiktas.¹⁶¹

Anjum Gupta savo straipsnyje siūlo atkreipti dėmesį ne tik į socialinės grupės apibrėžimą, tačiau ir į priežastinį ryšį, dėl kurio buvo atmeta nemaža dalis prieglobsčio pareiškimų.¹⁶² Autorės teigimu, sprenddami dėl persekiojimo ir socialinės grupės priežastinio ryšio, teismai turėtų užduoti klausimą, „ar, jeigu ne pareiškėjo saugomas statusas, persekiojimas būtų įvykęs. Jeigu ne, priežastinis ryšys nustatytas.“¹⁶³ Naudojant tokį klausimą priežastinio ryšio nustatymui yra svarbūs du principai: pirma, tai, kad yra daug priežasčių, dėl kurių kartu konkrečiu atveju atsirado žala, nepaneigia fakto, kad kiekviena iš šių priežasčių atskirai yra žalos priežastis; antra, tai, kad žalos priežastis esant tam tikroms aplinkybėms nesukeltų žalos esant kitokioms aplinkybėms, nepaneigia fakto, kad šios priežastys sukėlė žalą pirmu atveju.¹⁶⁴ Taigi MGŽ prieglobsčio suteikimo byloje galima užduoti klausimą, ar persekiojimas būtų įvykęs, jeigu pareiškėja nebūtų moteris, priklausanti tam tikrai genčiai, kurioje yra praktikuojamas MGŽ. Vargu ar būtų galima rasti atvejį, kai atsakymas į šį klausimą būtų teigiamas, t. y. persekiojimas būtų įvykęs nepaisant to, kad pareiškėja yra moteris, kad priklauso tam tikrai genčiai ar nepaisant to, kad toje gentyje yra praktikuojamas MGŽ. Laikantis pirmojo principo, kiekviena iš šių priežasčių atskirai lemia persekiojimą. Galima užduoti netgi paprastesnį klausimą: ar, jeigu pareiškėja nebūtų moteris, persekiojimas būtų įvykęs. Akivaizdu, kad moterų genitalijų žalojimas yra atliekamas tik moterims (mergaitėms), todėl pagal šį autorės siūlomą užduoti klausimą priežastinis ryšys yra nustatomas jau vien todėl, kad pareiškėja yra moteris.

Tad sprendžiant prieglobsčio dėl moterų genitalijų žalojimo suteikimo bylas, sprendimų priėmėjai turėtų atsižvelgti ne tik į tai, kas atliko persekiojimą (moters tėvai, seneliai, kiti bendruomenės nariai, kurie, žiūrint siaurąją prasme, tikrai galėjo atlikti persekiojimą dėl asmeninių priežasčių), tačiau ir į tai, ar persekiojimas nebūtų įvykęs pasikeitus konkrečiu atveju būdingoms nepakeičiamoms charakteristikoms, t. y. būvimo moterimi, priklausymo tam tikrai genčiai, kuri praktikuoja MGŽ. Jeigu persekiojimas pasikeitus šioms charakteristikoms nebūtų įvykęs, vadinasi, jis įvyko būtent dėl šių priežasčių ir tai yra priežastinio ryšio tarp persekiojimo ir priklausymo tam tikrai socialinei grupei būvimo įrodymas.

¹⁶¹ Anjum Gupta, „The New Nexus“, *University of Colorado Law Review* (2014, Vol. 85), p. 389, 390.

¹⁶² Ten pat, p. 390.

¹⁶³ Autoriaus versta iš ten pat, p. 383.

¹⁶⁴ Ten pat.

KILMĖS ARBA NUOLATINĖS GYVENAMOSIOS VIETOS VALSTYBĖS APSAUGA

Paskutiniai prieglobsčio suteikimo sąlyga, dėl kurios kyla diskusijos prieglobsčio dėl MGŽ suteikimo byloje, yra asmens negalėjimas arba baimė naudotis šalies, kurios pilietis jis yra arba kurioje buvo jo ankstesnė nuolatinė gyvenamoji vieta, gynyba.¹⁶⁵ Tai reiškia, kad jeigu valstybė (jos institucijos), kurią asmuo paliko dėl persekiojimo, yra pajėgi suteikti apsaugą ir, pavyzdžiui, nubausti ar kitaip sukontroliuoti persekiotojus, užsienio valstybė nesuteiks asmeniui tarptautinio prieglobsčio. Priešingu atveju, asmeniui atitinkant visas kitas sąlygas, prieglobstis turi būti suteikiamas.

Verta atkreipti dėmesį, kad pagrindinis valstybės sukūrimo ir gyvavimo tikslas yra jos teikiama nauda piliečiams. Valstybė turi pareigą saugoti ir įgyvendinti savo piliečių pagrindines teises ir laisves, nes būtent tam ji ir yra sukurta. Tačiau, kai valstybė nėra pajėgi ar nenori suteikti pakankamos apsaugos savo piliečiui, čia atsiranda tarptautinė prieglobsčio teisė, leidžianti asmeniui kreiptis į kitą valstybę. Svarbu pažymėti, kad valstybės nepajėgumas apsaugoti savo gyventoją reiškia tik tai, kad valstybė negali arba nenori suteikti asmeniui pakankamos apsaugos, tačiau persekiojimas neturi kilti iš pačios valstybės ir yra pakankama, kad persekiojimą vykdytų nevalstybinis subjektas.¹⁶⁶

Anksčiau aptartoje *In re Kasinga* byloje buvo nustatyta, kad maža dalis Afrikos valstybių oficialiai pasmerkė MGŽ praktiką ir dar mažesnė jų dalis priėmė reikalingus teisės aktus.¹⁶⁷ Be to net ir teisės aktų priėmimas dažnai nereiškia efektyvios valstybės pagalbos moterims, o Togas netgi nebuvo tarp tų Afrikos valstybių, kurios būtų idėjusios bent minimalias pastangas apsaugoti moteris nuo MGŽ.¹⁶⁸ Taip šioje byloje teismas argumentavo asmens negalėjimą pasinaudoti valstybės apsauga. Pažymėtina, kad šiandien situacija Afrikoje yra šiek tiek kitokia ir dauguma Afrikos valstybių jau yra oficialiai pasmerkusios moterų genitalijų žalojimą, tačiau remiantis šia byla, atitinkamų teisės aktų valstybėje nebuvimas gali reikšti valstybės negebėjimą suteikti asmeniui apsaugą. Vis dėlto MGŽ oficialus pasmerkimas ar praktiką uždraudžiančių teisės aktų priėmimas nebūtinai reiškia, kad apsauga yra užtikrinta ir tokiu atveju, teismui tenka analizuoti, ar vietinės institucijos tinkamai juos įgyvendina.

Ši prieglobsčio suteikimo sąlyga kyla iš valstybės pareigos apsaugoti savo piliečius, o kai valstybė nėra pajėgi ar nenori padaryti, asmuo dėl apsaugos suteikimo įgyja teisę kreiptis į užsienio valstybę. Pastarosios teismas, vertindamas asmens galimybę gauti kilmės ar ankstesnės nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės apsaugą, turi atkreipti dėmesį tiek į oficialiai skelbiamą valstybės politiką ir priimtus teisės aktus, tiek į faktines aplinkybes ir realų apsaugos įgyvendinimą.

¹⁶⁵ Žr. išnašą 76: Konvencija dėl pabėgėlių statuso.

¹⁶⁶ *Svazas v Secretary of State for the Home Department* [2002] 1 WLR 1891, para 55 per Simon Brown U., mintis tekste: Žr. išnašą 115: Jordan Rhodes, p. 6.

¹⁶⁷ INS Resource Information Center, Alert Series - Women - Female Genital Mutilation, Ref. No. AL/NGA/94.001 (July 1994), citata tekste: Žr. išnašą 128: *In Re Fauziya Kasinga*, p. 361.

¹⁶⁸ Ten pat: INS Resource Information Center, mintis tekste: Žr. išnašą 128: *In Re Fauziya Kasinga*, p. 361, 362.

VIDINIS PERSIKĖLIMAS

Teismai savo praktikoje dažnai naudoja dar vieną prieglobsčio suteikimo sąlygą – vidinio persikėlimo galimybę. Tai reiškia, kad byloje yra nustatinėjama aplinkybė, ar asmuo, vietoj to, kad išvyktų iš valstybės, kurioje buvo persekiojamas, galėjo persikelti į kitą šios valstybės vietą, t. y., ar prieglobsčio prašančiam asmeniui buvo būtina išvykti iš kilmės ar nuolatinės gyvenamosios vietos valstybės.

Reikia atkreipti dėmesį, kad ši vidinio persikėlimo idėja buvo išplėtotą sprendimų priėmėjų ir nėra aiškiai nustatyta 1951 m. Konvencijoje, todėl JTVPK savo rekomendacijose nurodo, kad ji neturėtų būti taikoma taip griežtai, jog būtų paneigti svarbūs tarptautinių žmogaus teisių principai, tokie kaip teisė išvykti iš savo valstybės ir teisė prašyti prieglobsčio.¹⁶⁹ Sprendžiant, ar konkrečiu atveju egzistuoja vidinio persikėlimo galimybė, reikėtų vertinti šiuos aspektus: ar „persikėlimo vietovė yra faktiškai, saugiai ir teisėtai pasiekiamą“; persekiotojas yra valstybė ar nevalstybinis subjektas; ar persikėlus pareiškėjas patirtų pradinį ar kitokį persekiojimą arba bet kokią kitą rimtą žalą (pvz. persekiotojo galimybė išplėsti savo persekiojimo veiksmus ir kitoje teritorijoje ar persikėlimo vietovėje vyraujantys žmogaus teisių pažeidimai); ar naujoje vietovėje pareiškėjas galės gyventi palyginus normalų gyvenimą, nepatirdamas nepagrįstų sunkumų (šiuo atveju vertinama ne protingo asmens, o konkretaus pareiškėjo galimybė gyventi normalų gyvenimą, įskaitant, bet neapsiribojant, ekonominiu, praeities persekiojimo patirtos psichologinės traumos požiūriu).¹⁷⁰

LO (Kenya) v Secretary of State for the Home Department byloje Kenijos pilietė kreipėsi dėl prieglobsčio suteikimo motyvuodama tuo, kad jos partneris, su kuriuo ji gyveno, prisijungė prie Mungiki organizacijos. Ekspertas byloje pateikė informaciją, kad ši organizacija anksčiau buvo religinė sekta, kuri vėliau prisijungė prie kriminalinės grupuotės ir privačios tam tikrų etninės grupės politikų kontroliuojamos milicijos. Pareiškėjos partneris įsivėlė į nusikalstamą veiklą, pradėjo prieš ją smurtauti, reikalauti, kad pareiškėja taip pat prisijungtų prie grupuotės, dėl ko jai turėtų būti atliktas moterų genitalijų žalojimas, moteris buvo išprievartauta partnerio draugų, jis taip pat grasino pareiškėjai mirtimi. Sumušta partnerio moteris buvo gydoma ligoninėje, ji taip pat kreipėsi į policiją, kuri pažadėjo tirti įvykį, tačiau pareiškėja iš jų nesulaukė jokio atsakymo ar veiksmų. Prieš išvykstant į Jungtinę Karalystę pareiškėja grįžo gyventi pas savo šeimą, kur sulaukė tolesnių partnerio grasinimų, tarp kurių buvo MGŽ ir mirtis. Nors byloje buvo pateikta medicininė išvada, nurodanti, kad moteris turėjo 37 randus ant viso kūno, iš kurių 7 buvo randai nuo durtinių žaizdų, jai diagnozuotas potrauminis streso sindromas, o taip pat pateiktos ekspertų nuomonės, teigiančios, kad Mungiki organizacija Kenijoje yra plačiai paplitusi, dalyvauja transporto industrijoje, visuose miestuose turi savo informatorių, o Kenijos valdžia nėra pajėgi jų sukontroliuoti, žemesnės instancijos teismai atmetė prieglobsčio prašymą

¹⁶⁹ UNHCR, “Guidelines on International Protection No. 4: “Internal Flight or Relocation Alternative” Within the Context of Article 1A (2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees”, (2003, HCR/GIP/03/04), p. 2, 8, <<https://www.refworld.org/docid/3f2791a44.html>>, [žiūrėta 2019 03 27].

¹⁷⁰ Ten pat, p. 3, 5, 6.

motyvuodami tuo, kad Kenijos valdžios institucijos gali suteikti apsaugą pareiškėjai, o vidinis persikėlimas šalyje yra galimas.¹⁷¹

Kitoje byloje Kenijos pilietė kreipėsi į Jungtinę Karalystę dėl prieglobsčio suteikimo labai panašiomis aplinkybėmis: jos vyro tėvas prisijungė prie Mungiki organizacijos ir vertė taip pat pasielgti savo sūnų su šeima. Jam nesutikus, Mungiki nariai sumušė pareiškėjos vyrą, o vėliau jį nužudė ir toliau grasinimais prie organizacijos vertė prisijungti likusią jo šeimą. Kai išgąsdinta pareiškėja galiausiai sutiko, Mungiki pareikalavo, kad jai ir vyriausiajai jos dukrai būtų atliktas MGŽ, o pareiškėjos vyro tėvas, sutikdamas su priverstine Mungiki suorganizuota jo anūkės santuoka, priėmė kraitį. Santuokos sudarymui ir MGŽ atlikimui pareiškėjos dukra buvo prievarta išgabenta iš namų, tačiau jai pavyko pabėgti. Po šio įvykio pareiškėja su dukra išvyko į sostinę Nairobį, kur kurį laiką slėpėsi bažnyčioje, bet Mungiki jas atsekė, todėl joms teko išvykti iš valstybės. Žemesnės instancijos teismas pripažino esant visiškai pagrįstą persekiojimo baimę, tačiau priėmė sprendimą, kad persikėlusios į kitą Kenijos vietovę, pareiškėja ir jos dukra bus saugios. Apeliacinis teismas perdavė bylą pirmajai instancijai nagrinėti iš naujo, nurodydamas, kad pirmoje instancijoje turi būti kritiškai sprendžiamas vidinio persikėlimo galimybės pagrįstumo klausimas.¹⁷²

Kadangi vidinio persikėlimo sąlygos nėra 1951 m. Konvencijoje, ją galima pavadinti išvestine iš anksčiau šiame skyriuje aptartų sąlygų. Tai reikštų, kad vidinio persikėlimo galimybė turi būti vertinama kartu su kitomis prieglobsčio suteikimo sąlygomis jas tik papildant, tačiau netampant savarankiška sąlyga. Remiantis šiomis bylomis, susidaro įspūdis, kad teismai vidinio persikėlimo sąlygą naudoja taip, lyg ji būtų aiškiai nurodyta 1951 m. Konvencijoje ir prieglobstis nėra suteikiamas netgi tada, kai ši sąlyga yra vienintelis argumentas „prieš“. *FK (Kenya) v Secretary of State for the Home Department* byla buvo perduota nagrinėti iš naujo pirmoje instancijoje, tačiau apeliacinis teismas nurodė tik tai, kad turi būti įvertintas vidinio persikėlimo galimybės pagrįstumas, tačiau niekaip nekvestionavo fakto, kad teismas rėmėsi 1951 m. Konvencijoje nesančia sąlyga kaip savarankiška sąlyga, ir dėl šios priežasties buvo paneigtos tarptautinės žmogaus teisės: teisė išvykti iš savo valstybės ir teisė prašyti bei gauti prieglobstį.

Prieglobsčio suteikimo bylose dėl MGŽ dauguma pareiškėjų yra atvykusios iš Afrikos, todėl vertinant vidinio persikėlimo galimybę tampa svarbus JTVPK rekomendacijose nurodytas aspektas, jog atsižvelgiant į kai kuriose bendruomenėse vyraujančius artimus etninius ir kultūrinius ryšius, vidinis persikėlimas individui gali reikšti izoliaciją ir diskriminaciją iš persikėlimo vietovėje įsikūrusios bendruomenės.¹⁷³ JTVPK pabrėžia, kad didelėje Afrikos dalyje priklausymas tam tikram klanui, genčiai, etninei, religinei ar kultūrinei bendruomenei lemia priėjimą prie žemės ir kitų išteklių bei apsaugos, todėl, nepriklausydamas tam tikroje vietovėje esančiai bendruomenei, asmuo bus atskirtas nuo šių gėrių, būtinų išgyvenimui.¹⁷⁴ Kadangi toks atskyrimas nuo bendruomenės yra tiesiogiai susijęs su galimybe išgyventi, šis atskyrimas reikš tarptautiniu mastu pripažintų fundamentalių žmogaus teisių pažeidimą. Vadinasi, išvengusi vieno

¹⁷¹ Jungtinės Karalystės byla: *LO (Kenya) v Secretary of State for the Home Department*, 2012 S.L.T. 32 (2011).

¹⁷² Jungtinės Karalystės byla: *FK (Kenya) v Secretary of State for the Home Department*, 2008 WL 371087 (2008).

¹⁷³ Žr. išnašą 169: UNHCR, “Guidelines on International Protection No. 4: “Internal Flight or Relocation Alternative” Within the Context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees“, p. 6.

¹⁷⁴ Ten pat, p. 7.

pobūdžio persekiojimo, pareiškėja iš karto susidurtų su kitokiu persekiojimu, o tai prieštautų pagrindiniam prieglobsčio teisės tikslui. Todėl teismai, spręsdami MGŽ prieglobsčio suteikimo bylas, turi įvertinti šiuos Afrikos bendruomenėms būdingus aspektus ir nespręsti bylos remdamiesi teismo buvimo valstybėje vyraujančia priklausymo bendruomenei samprata.

Atvykimas į Europą arba Šiaurės Ameriką moterims, kurioms gresia MGŽ arba kurioms procedūra jau yra atlikta, taip pat reikštų atskyrimą nuo jų bendruomenės. Tačiau šiuose žemynuose, kur individualumas, individo nepriklausomumas ir laisvė yra laikoma didesne vertybe nei priklausymas grupei, asmens nebuvimas bendruomenės nariu iš esmės nesukelia didesnių problemų. Asmuo, nepaisant jo narystės grupėje, gali susirasti darbą, t. y. pajamų šaltinį, ir prieiti prie visų išgyvenimui būtinų resursų, tokių kaip maistas, vanduo, būstas, apranga. Europos ir Šiaurės Amerikos žemynuose ypač didelis dėmesys yra skiriamas žmogaus teisių apsaugai, asmens nediskriminavimui, teisei į sveikatos apsaugą, darbą, kūno neliečiamumą ir integralumą, todėl pabėgęs nuo persekiojimo ir būdamas atskirai nuo savo bendruomenės asmuo nesusidurs su kitokio pobūdžio persekiojimu.

Taigi vidinio persikėlimo galimybė teismų turi būti vertinama gana jautriai, atsižvelgiant į subjektyvią konkretaus asmens situaciją ir neužmirštant skirtingų bendruomenės struktūrų bei jų veikimo sampratų prieglobsčio ir persekiojimo vietos valstybėje. Jeigu vidinis persikėlimas kilmės ar nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje formaliaja prasme yra galimas, tačiau dėl tokio persikėlimo asmuo susidurtų su naujomis persekiojimo formomis, vadinasi, tokia persikėlimo galimybė negali būti pripažinta tinkama konkrečiu atveju. Kadangi ši sąlyga yra išplėtotą sprendimų priėmėjų ir yra išvestinė iš kitų 1951 m. Konvencijoje nurodytų prieglobsčio suteikimo sąlygų, teismai neturėtų besąlygiškai ja remtis.

IŠVADOS

1. Apžvelgus tam tikruose kraštuose vyraujančio kultūrinio spaudimo žaloti moterų genitalijas priežastis ir pasekmes buvo pastebėta, kad MGŽ praktikuojančios gentys tai daro žymėdamos savo kultūrinį identitetą, laikydamosi tradicijos ar religijos, siekdamos išsaugoti ikisantuokinę moterų skaištybę, kontroliuoti jų seksualumą, „tinkamai“ užauginti mergaites, pašalinti vyriškas ir nešvarias moterų kūno dalis, o taip pat dėl kultūroje vyraujančios patriarchalinės sistemos, tariamos moters, jos vyro ir būsimo kūdikio sveikatos ar netgi verslo, t. y. nesukuriant jokios naudos moteriai, o priešingai, siekiant ją kontroliuoti arba laikantis visos genties praktikuojamų nekvestionuojamų ritualų. MGŽ dažnai atliekamas bet kokiu aštriu įrankiu, be nuskausminimo ir antisanitarinėmis sąlygomis, dėl ko moterys susiduria su trumpalaikėmis ir ilgalaikėmis pasekmėmis, tokiomis kaip skausmas (procedūros, vėlesnių lytinių santykių ir gimdymo metu), įvairios infekcijos ir ligos, psichologinė trauma. Kadangi moterų genitalijų žalojimas kai kuriose bendruomenėse giliai įsišaknijęs, yra toks žiaurus ir moterų gyvenimui sukelia daugybę neigiamų pasekmių, jos ryžtasi palikti savo valstybę ir kreipiasi dėl tarptautinės apsaugos – prieglobsčio – suteikimo.
2. MGŽ praktikuojančiose kultūrose yra susiduriama su ekonominiu, psichologiniu ir fiziniu spaudimu, kuris pažeidžia tarptautiniu mastu pripažintas žmogaus teises ir laisves. Sukeliant ekonominį, psichologinį spaudimą ir nesupažindinant su MGŽ

rizikomis bei pasekmėmis, dėl ko moteris negali duoti informuoto sutikimo, arba supažindinant teisinio veiksnio neturinčias nepilnametes, kurios nėra pajėgios suprasti ir priimti sprendimo, yra pažeidžiama teisė į privatų asmens ir šeimos gyvenimą, teisė laisvai laikytis savo įsitikinimų bei apsisprendimo laisvė. MGŽ, kuris dažnai atliekamas už atlygį, metu beveik visada yra pašalinamos tam tikros moters kūno dalys, patiriamas skausmas, psichologinė trauma, padidėja įvairių ligų ir infekcijų rizika, o dėl komplikacijų MGŽ gali baigtis mirtimi, todėl kaip spaudimo rezultatas atlikta procedūra paneigia teisę į gyvybę, tame tarpe teisę į kūno integralumą (vientisumą), taip pat teisę į laisvę, saugumą, teisę būti laisvam nuo kankinimų, žiaurais, nežmoniško ir žeminančio orumą elgesio bei draudimą naudoti žmogaus kūną kaip pasipelnymo šaltinį.

3. Viena iš prieglobsčio suteikimo sąlygų yra asmens negalėjimas arba baimė naudotis valstybės, kurios pilietis jis yra arba kur buvo jo ankstesnė nuolatinė gyvenamoji vieta, apsauga. Ši sąlyga kyla iš to, kad valstybė privalo saugoti joje gyvenančius asmenis nuo žmogaus teisių ir laisvių pažeidimų, tačiau jai negalint to padaryti, asmuo įgyja teisę dėl apsaugos kreiptis į užsienio valstybę. Persekiojimas, kaip kita prieglobsčio suteikimo sąlyga, gali pasireikšti įvairiais žmogaus teisių pažeidimais: teisės į gyvybę, laisvę, saugumą, teisės būti laisvam nuo kankinimų, žiaurais, nežmoniško ir žeminančio orumą elgesio, teisės būti nediskriminuojamam, taip pat vaikų teisių pažeidimais. Moterų genitalijų žalojimo metu moteris ir mergaitės susiduria su daugybe žmogaus ir vaiko teisių pažeidimų, o valstybė dažniausiai nesikiša į vietiniais bendruomenės ritualais laikomas praktikas, todėl prieglobsčio teisės institutas turi suteikti apsaugą su MGŽ susiduriančioms moterims.
4. Dėl prieglobsčio suteikimo, tam tikrame krašte vyraujančio kultūrinio spaudimo žaloti moterų genitalijas pagrindu, atsiranda nemažai nesutarimų tarp mokslininkų nuomonės literatūroje ir teismų praktikos, o kartais ir tarp teismų praktikos tarpusavyje. Tiek teismai, tiek mokslininkai sutinka, kad persekiotojo ketinimas persekiojimo atveju yra nesvarbus, taigi, MGŽ atveju, tai, kad bendruomenė ir/ar tėvai, seneliai tiki, kad atlieka kažką naudingo moteriai, nepaneigia paties persekiojimo fakto ir to, kad iš tiesų moteriai yra sukeliama žala. Tačiau vis dar nesutariama, ar procedūros atlikimas yra esminių aplinkybių pasikeitimas, dėl kurių ateities persekiojimo baimė, procedūrą laikant vienkartinio pobūdžio aktu, taptų negalima. Diskusijas taip pat kelia tam tikros socialinės grupės apibrėžimas: mokslininkai linkę būti lankstesniais ir tam tikra socialine grupe laiko tam tikrame krašte gyvenančias moteris arba moteris, kurių kultūroje praktikuojamas MGŽ, priešingai, teismai taiko griežtesnes taisykles, vengia apibrėžti per daug plačią socialinę grupę ir ieško daugiau negalimų pakeisti charakteristikų, kurios leistų identifikuoti pakankamai siaurą ir aiškią grupę. Toks teismų požiūris yra suprantamas socialine ir politine prasme, kadangi valstybės neturi galimybės priimti visų emigrantų, tačiau labai svarbu, kad šis požiūris neprasilenktų su tarptautiniu mastu pripažintomis žmogaus teisėmis, kuomet teismų nustatytos taisyklės dirbtinai apsunkina prieglobsčio prašančiojo situaciją. Pavyzdžiui, tam tikra socialine grupe teismui nepripažinus jaunų Siera Leonėje gyvenančių moterų, kurios prieštarauja MGŽ praktikai, vien todėl, kad visos jaunos Siera Leonės

moterys atitiktų šį kriterijų, arba visiškai pagrįstos persekiojimo baimės nepripažinimas todėl, kad MGŽ paplitęs taip plačiai, jog toje teritorijoje gyvenančios moterys visada jaučia tam tikrą baimės lygį. Kadangi MGŽ atliekamas moterims, socialinės grupės kriterijus bylose būna paremtas lytimi grįsta perspektyva, tačiau vertėtų atkreipti dėmesį, kad dažnai procedūra yra atliekama nepilnametėms, todėl tokiu atveju, remiantis tuo, kad daugelis bendruomenių atskiria vaikus nuo suaugusių individų, pagrindiniu socialinės grupės bruožu galėtų būti būvimas vaiku. Teismai taip pat linkę bylose naudoti teismų praktikoje išplėtotą vidinio persikėlimo sąlygą, kuri nėra aiškiai nurodyta 1951 m. Konvencijoje. Dėl šios sąlygos mokslininkai turi aiškia nuomonę – ji gali būti naudojama, atsižvelgiant į kitas bylos aplinkybes, tačiau ji neturėtų būti taikoma taip griežtai, jog paneigtų VŽTD įtvirtintą asmens teisę būti nediskriminuojamam bei teisę prašyti ir gauti prieglobstį.

5. Tarptautinė prieglobsčio teisė saugo asmenis nuo žmogaus teisių pažeidimų tais atvejais, kai to negali padaryti jų vietos valstybė. Persekiojimu yra laikoma teisės į gyvybę, saugumą, laisvę, teisės nepatirti žiauraus, nežmoniško ir orumą žeminančio elgesio, vaikų teisės į sveikatą ir mokslą bei kitų žmogaus teisių pažeidimas. Moterų genitalijų žalojimas pažeidžia asmens teisę į kūno integralumą, kuri yra teisės į gyvybę dalis, o kartais ir pačią teisę į gyvybę, taip pat draudimą naudoti žmogaus kūną kaip pasipelnymo šaltinį, apsisprendimo laisvę, teisę į saugumą bei, kai MGŽ atliekamas vaikams, tarptautiniu mastu pripažintas vaikų teisės. Moterims nesutinkant, kad ši procedūra joms būtų atlikta, jos patiria kitokio pobūdžio persekiojimą – yra visiškai arba iš dalies atskiriamos nuo bendruomenės, o šis atskyrimas reiškia atskyrimą nuo būtinų pragyvenimui šaltinių: žemės ir kitų resursų bei apsaugos. Tam tikrame krašte vyraujantis kultūrinis spaudimas žaloti moterų genitalijas nėra tik paprastas patarimų dalijimas ar niekam neįdomi senolių nuomonė, priešingai, šio spaudimo rezultate (galiausiai atliekant procedūrą arba neatliekant ir būnant atskirtoms nuo bendruomenės) moterys patiria fundamentalių žmogaus teisių pažeidimus, todėl šis tam tikrame krašte vyraujantis kultūrinis spaudimas žaloti moterų genitalijas turi būti laikomas pakankama priežastimi suteikti prieglobstį.
6. MGŽ dažnai atliekamas mažametėms arba paauglėms, todėl tokiu atveju sprendimo teisė neretai priklauso jų tėvams. Tęsiant šį tyrimą būtų galima analizuoti tėvų valdžios ribas ir atsakomybę dėl sprendimų, kurie turi neigiamas pasekmes vaikų sveikatai ir tolimesnio gyvenimo kokybei.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės aktai

1. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų. OL L 337/9, 2011: 2 str. d) p.
2. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OL C 326/391, 2012: 3 str.
3. Konvencija dėl pabėgėlių statuso. Žin. (1997, Nr. 12-227): 1 str. A skirsn., 2 p.
4. Vaiko teisių konvencija. Žin. (1995, Nr. 60-1501): 19 str. 1 d., 24 str. 3 d., 28 str., 1 d.
5. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Žin. (2006, Nr. 68-2497): 3, 5, 7, 12, 19 str

Teismų praktika

6. JAV byla: *Alla Konstantinova Pitcherskaia v. Immigration and Naturalization Service*. 95-70887, United States Court of Appeals for the Ninth Circuit. 24 June 1997. <https://www.refworld.org/cases,USA_CA_9,4152e0fb26.html>, [žiūrėta 2019 01 20].
7. JAV byla: *In Re Acosta*. [1985] 19 1 & N 211 (US Board of Immigration Appeals): 233.
8. JAV byla: *In re A-T*. 24 I&N Dec. 296 (BIA 2007).
9. JAV byla: *In Re Fauziya Kasinga*. 211. & N. Dec. 357 (B.I.A. 1996). 13 June 1996.
10. JAV byla: *In Re Fauziya Kasinga*. 211. & N. Dec. 357 (B.I.A. 1996). 13 June 1996.
11. JAV byla: *Matter of A-T*. 24 I&N Dec. 617 (A.G. 2008). United States Attorney-General, 22 September 2008. <https://www.refworld.org/cases,USA_AG,48d8a0df2.html>, [žiūrėta 2019 01 23].
12. JAV byla: *Mohammed v. Gonzales*, 400 F.3d 785 (9th Cir. 2005).
13. Jungtinės Karalystės byla: *FK (Kenya) v Secretary of State for the Home Department*. 2008 WL 371087 (2008).
14. Jungtinės Karalystės byla: *LO (Kenya) v Secretary of State for the Home Department*. 2012 S.L.T. 32 (2011).
15. Jungtinės Karalystės byla: *RM (Sierra Leone - Female Genital Mutilation - Membership of a Particular Social Group) Sierra Leone v. Secretary of State for the Home Department*. [2004] UKIAT 00108, United Kingdom: Asylum and Immigration Tribunal / Immigration Appellate Authority. 17 May 2004. <https://www.refworld.org/cases,GBR_AIT,43fc2d7719.html>, [žiūrėta 2019 03 21].

Specialioji literatūra

16. Bednar, Nicholas R. and Penland, Margaret. “Asylum's Interpretative Impasse: Interpreting Persecution and Particular Social Group Using International Human Rights Law“. *Minnesota Journal of Int'l Law*. 2017, Vol. 26:1: 175, 176.
17. Conroy, Melanie A. “Refugees Themselves: The Asylum Case for Parents of Children at Risk of Female Genital Mutilation“. *Harvard Human Rights Journal*. 2009, Vol. 22: 114.
18. Galicia, Megan. “Fits and Starts: Towards Recognizing Gender as a Basis for Asylum in the Eighty Circuit Court of Appeals“. *UMKC Law Review*. 2017, Vol. 85:4: 1019.
19. Gupta, Anjum. “The New Nexus“. *University of Colorado Law Review*. 2014, Vol. 85: 383, 389, 390.
20. Herring, Jonathan and Wall, Jesse. “The Nature and Significance of the Right to Bodily Integrity“. *Cambridge Law Journal*. 2017, Volume 73, Issue 3. <<https://cambridge.org/core/journals/cambridge-law-journal/article/nature-and-significance-of-the-right-to-bodily-integrity/79703F3BE9C5C21BB76338C050E951BC/core-reader>>, [žiūrėta 2019 03 11]: 568.
21. Jjemba, Patricia N. “Final Cut: The West's Opportunity to Accommodate Asylee Victims of Female Genital Mutilation“. *UMass Law Review*. 2017, v. 12: 306, 307.
22. Kallinosis, Joanna J. „Refugee Roulette: a Comparative Analysis of Gender-Related Persecution in Asylum Law“. *DePaul J. Women, Gen & L*. 2017, Volume 6, Numer 1: 59.
23. Kyprianou, Maria. *Report on Female genital mutilation in the European Union and Croatia (National Researcher)*. European Institute for Gender Equality, 2013: 23.
24. Leye, Els. *Female Genital Mutilation A study of health services and legislation in some countries of the European Union*. Doctoral thesis, Ghent, Ghent university, Faculty of Arts and Philosophy, 2008: 22, 24–26.
25. Makame Haji, Moh'd, Saqlain Masoodi, G. “Women Cry: Men Have Lost Their Soul and We Have Lost Our Sex“. *Journal of Law, Policy and Globalization*. 2016, Vol. 53: 113.
26. Masetta-Alvarez, Katelyn. “Tearing down the Wall between Refuge and Gang-Based Asylum Seekers: Why the United States Should Reconsider Its Stance on Central American Gang-Based Asylum Claims“. *Case Western Reserve Journal of International Law*. 2018, 50: 377, 382–384, 386, 388.
27. Mesplé-Somps, Sandrine. “Migration and female genital mutilation“. *IZA World of Labor*. 2016, No. 282: 1, 5, 6.
28. Munzer, Stephen R. “Examining Nontherapeutic Circumcision“, *Health Matrix*. 2018, Vol. 28 No. 1: 28–32.
29. Norman, Kate, Gegzabher, Seblework Belay and Otoo-Oyortey, Naana. “Between Two Cultures”: A Rapid PEER Study Exploring Migrant Communities’ Views on

- Female Genital Mutilation in Essex and Norfolk, UK”. *National FGM centre*. Ilford: 2016: 29, 30, 33–35.
30. O'Brien Green, Sioban et al. *Female Genital Mutilation. Information for Health-Care Professionals Working in Ireland*. Dublin: AkiDwA & Royal College of Surgeons in Ireland, 2008: 15, 16.
31. Ouedraogo, Salmata. “Social effect and female genital mutilation (FGM)”. *Munich Personal RePEc Archive*. 2008, No. 17847. <<https://mpra.ub.uni-muenchen.de/id/eprint/17847>>, [žiūrėta 2019 01 14]: 3.
32. Rhodes, Jordan. “The Membership of a Particular Social Group: Forging a Space for Victims of Female Genital Mutilation”. *The King's Student Law Review*. 2018, Volume IX, Issue 1: 6, 9–11.
33. Shah, Pooja. “Cutting Female Genital Mutilation from the United States: A European-Influenced Proposal to Alter State and Federal Legal Responses When Affording Relief to Somali Victims in Minnesota”. *Cardozo Journal of Law & Gender*. 2016, Vol. 22: 594.
34. Shell-Duncan, Bettina et al. “The role of older women in contesting norms associated with female genital mutilation/ cutting in Senegambia: A factorial focus group analysis”. *PLoS ONE*. 2018, No.13(7): e0199217. <<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0199217>>, [žiūrėta 2019 01 15]: 8, 9.
35. Slack, Alison T. “Female Circumcision: A Critical Appraisal”. *Human Rights Quarterly*. 1988, Vol. 10, No. 4. (The Johns Hopkins University Press, 1988): 441, 442, 445–449.
36. UNHCR. “Guidance note on refugee claims relating to female genital mutilation”. *Protection Policy and Legal Advice Section Division of International Protection Services*. 2009, Geneva. <<https://www.refworld.org/docid/4a0c28492.html>>, [žiūrėta 2019 01 20]: 8, 9.
37. UNHCR. “Guidelines on International Protection No. 4: “Internal Flight or Relocation Alternative” Within the Context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees”. 2003, HCR/GIP/03/04. <<https://www.refworld.org/docid/3f2791a44.html>>, [žiūrėta 2019 03 27]: 2, 3, 5–8.
38. UNHCR. “Guidelines on International Protection: Child Asylum Claims under Articles 1(A)2 and 1(F) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol relating to the Status of Refugees“. 2009, U.N. Doc. HCR/GIP/09/08. <<https://www.unhcr.org/publications/legal/50ae46309/guidelines-international-protection-8-child-asylum-claims-under-articles.html>>, [žiūrėta 2019 03 24]: 19.
39. UNHCR. “Guidelines on International Protection: Gender-Related Persecution within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees“. 2002, U.N. Doc. HCR/GIP/02/01. <<https://www.refworld.org/docid/3d36f1c64.html>>, [žiūrėta 2019 03 27]: 3, 7.
40. UNHCR. *Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status under the 1951 Convention and the 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*. Geneva, 1992: paras 37, 38.
41. World Health Organization and Joint United Nations Programme on HIV/AIDS. “Male circumcision: global trends and determinants of prevalence, safety and

acceptability”. 2007.
<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/43749/9789241596169_eng.pdf;jsessionid=D346753257560279ED24F098F0A0D029?sequence=1>, [žiūrėta 2019 02 17]: 1, 22.

42. World Health Organization. *Eliminating female genital mutilation: an interagency statement UNAIDS, UNDP, UNECA, UNESCO, UNFPA, UNHCHR, UNHCR, UNICEF, UNIFEM, WHO.* 2008.
<<https://www.who.int/reproductivehealth/publications/fgm/9789241596442/en/>>, [žiūrėta 2019 01 15]: 6.

Internetiniai šaltiniai

43. UNICEF. “Female Genital Mutilation/Cutting: A global concern”. 2016.
<https://data.unicef.org/wp-content/uploads/2016/04/FGMC-2016-brochure_250.pdf> [žiūrėta 2019-01-07],
<<https://data.unicef.org/resources/female-genital-mutilationcutting-global-concern/>> [žiūrėta 2019 01 07]: 5.
44. United Nations. “Member states”. <<http://www.un.org/en/member-states/index.htm>>, [žiūrėta 2019 03 11].
45. United Nations. “Universal Declaration of Human Rights”. <<http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/index.html>>, [žiūrėta 2019 03 11].
46. World Health Organization. “Classification of female genital mutilation”. <<https://www.who.int/reproductivehealth/topics/fgm/overview/en/>>, [žiūrėta 2019 01 08].
47. World Health Organization. “Female Genital Mutilation Fact Sheet”. 31 January 2018. <<https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/female-genital-mutilation>>, [žiūrėta 2019 02 16].
48. World Health Organization. “Sexual and reproductive health, Health risks of female genital mutilation (FGM).” <https://www.who.int/reproductivehealth/topics/fgm/health_consequences_fgm/en/>, [žiūrėta 2019 01 10].

SUMMARY

WHETHER A CULTURAL PRESSURE TO PRACTICE FEMALE GENITAL MUTILATION PREVALENT IN A PARTICULAR AREA HAS TO BE CONSIDERED AS A SUFFICIENT REASON TO GRANT ASYLUM?

The problem that is being analyzed in this article is whether a cultural pressure to practice female genital mutilation (hereinafter referred to as “FGM”) prevalent in a particular area has to be considered as a sufficient reason to grant asylum. The major purpose of this study is to determine whether the problem written above can be resolved while considering the following: reasons and consequences of FGM, forms of cultural pressure and how this pressure correlates with human rights and freedoms, conditions for granting asylum, scientific and case law sources. Two primary methods were employed in this study: comparative and analyzes of scientific articles, legal documents and case law to investigate key aspects of asylum and human rights law. The methods were implemented depending on specific research tasks. Initial hypothesis researched in this paper is that cultural pressure to practice FGM has to be considered as a sufficient reason to grant asylum if there is a real possibility of persecution.

This article is composed of four chapters, each of them dealing with different stages of research. First chapter presents the concept of female genital mutilation and explains why this topic was chosen for study. Second chapter demonstrates reasons and consequences of FGM. Third chapter discusses forms of cultural pressure and how this pressure results to violation of fundamental human rights and freedoms. Forth chapter analyzes conditions for granting asylum, presents important case law decisions and compares scientists and courts positions.

The research shows that there is a discussion in the asylum law cases whether under the provisions of Convention relating to the Status of Refugees adopted on 28 July 1951 FGM constitutes persecution, whether woman from a tribe where FGM is practiced is a member of a particular social group, whether she was being persecuted for reasons of membership of that group, whether her home country is unable or unwilling to protect her from such persecution and whether there is no possibility of internal relocation. Looking from the international human rights perspective, it is notable that asylum law is meant to protect individuals from fundamental human rights violations when their home country cannot do so. In the beginning, this protection was orientated to deal with consequences of World War II and its refugees that usually were persecuted for their race, religion, nationality or political opinion, however, when the situation has changed international community started to perceive other forms of persecution. While examining the conditions for granting asylum, this paper analyzes whether female genital mutilation procedure violates international human rights to such an extent that women from a community which uses cultural pressure to practice FGM are eligible for asylum.

The procedure of female genital mutilation is quite a cruel one: it is performed without anesthesia with any sharp object (kitchen knives, razor blades, scalpels, broken glass, sharp stones) in unsanitary conditions. During the procedure and after it women face short-term and long-term consequences such as excruciating pain, psychological trauma, pain or insensitivity during sexual intercourse, complications during childbirth, increased susceptibility to diseases

and infections and even death. Hence, international organizations have recognized female genital mutilation as violation of human rights. However, there is still a question whether the cultural pressure to practice female genital mutilation also has to be considered as human rights violation.

This paper argues that communities, which practice FGM for reasons of marking their cultural identity, religion, tradition, patriarchal system, sexual control of a woman, make an intense cultural pressure on women which violates fundamental human rights such as right to life, bodily integrity, freedom and safety, right to be free from torture, cruel, inhuman or degrading treatment and when the procedure is performed on children plenty of international rights of the child set out in Convention of the Rights of Child are being violated. However, if a woman, her parents or relatives oppose the practice and refuse to perform FGM, the woman is usually separated from the community. This separation in Africa where community ties are especially strong results in other than FGM form of persecution – separation from land, other resources and protection which means separation from resources that are essential for living. Consequently, when there is no alternative to persecution the cultural pressure to practice female genital mutilation has to be considered as a sufficient reason to grant asylum.

KEY WORDS

Female genital mutilation, asylum law, cultural pressure, internal relocation, human rights violation.